

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Õppekava: Koolieelse lasteasutuse õpetaja

Marilis Tennosaar
ABIMATERJAL SOINASTE LAULULINNU LASTEAIA ÕPETAJATELE JOHANNES
KÄISI METOODIKA ALUSEL ÕPPERAJA LÄBIMISEKS 3-7AASTASTE LASTEGA
bakalaureusetöö

Juhendaja: mag Marianne Olbrei

Tartu 2019

Abimaterjal Soinaste Laululinnu Lasteaia õpetajatele Johannes Käisi metoodika alusel õpperaja läbimiseks 3-7aastaste lastega

Resümee

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli koostada õppematerjal, mille abil õpetatada lastele oma kodukoha loodust lähemalt tundma; saada abimaterjalile eksperthinnang ning saadud tagasiside põhjal materjale muuta või täiendada. Soinaste Laululinnu Lasteaial puudus terviklik materjal õpperaja läbimiseks, kuigi lasteaed rakendab õppetegevustes Johannes Käisi põhimõtteid. Õppevahendi koostamisel lähtuti koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast, Soinaste Lasteaed Laululind õppekavast ning Johannes Käisi pedagoogilistest põhimõtetest. Uuriti, kuidas loodud juhendmaterjal vastab koostamisel lähtunud põhimõtetele, laste eakohasusele ning milliseid muudatusi tuleb abimaterjalis teha. Uuringus osales kuus eksperti, kes olid Soinaste Laululinnu Lasteaia õpetajad. Hinnangutest selgus, et materjal vastab üldjoontes põhimõtetele, kuid juhendites tehti mõningaid muudatusi.

Peamised võtmesõnad: õuesõpe, õpperada, Johannes Käisi metoodika, Soinaste Lasteaed Laululind

Supporting material for Soinaste kindergarten Laululind teachers based on Johannes Käis's methods following an educational trail with 3 to 7 years old children.

Abstract

The purpose for this Bachelor's thesis was to draw up educational support material which would help teach children to get to know their home neighborhood; to get expert evaluation to the support material and make changes or improve them according to the feedback. The Soinaste kindergarten Laululind was missing a comprehensive material to follow through the trail albeit the kindergarten implementing Johannes Käis's principles in teaching children. Compiling the teaching device the national pre-school facilities curriculum, Soinaste kindergarten Laululind curriculum and Johannes Käis's educational principles were followed. It was examined how created guidance material meets all mentioned curriculums and principles, if it was age-appropriate and which changes should be done in the support material. The survey was done by six experts who were teachers in Soinaste Laululind kindergarten. The evaluations showed that the material was broadly consistent with the principles but some changes were made in the

guidelines.

Main keywords: outdoor learning, study trail, Johannes Käis's methodology, Soinaste kindergarten Laululind

Sisukord

Sissejuhatus	5
Ülevaade Johannes Käisi põhimõtetest	5
Õuesõpe	7
Õuesõppe kasulikkus.	7
Õpetaja roll õuesõppel	8
Õpperada.....	9
Õpperaja mõiste, olulisus, võimalused	9
Õpperaja kavandamine.....	10
Tegevused õpperajal	10
Soinaste Laululinnu Lasteaia õpperada	11
Abimaterjali koostamise põhimõtted	11
Õpperaja kirjeldus.....	12
Vaatluspunktide kirjeldus ja tegevused	13
Töö eesmärgid ja uurimisküsimused	15
Metoodika.....	15
Valim.....	16
Mõõtevahendid	16
Tegevusuuringu protseduur	17
Tulemused ja arutelu	18
Ekspertide arvamused õppematerjali kui terviku kohta.....	19
Ekspert hinnangud kolme vaatluspunkti kohta	20
Uurimuse piirangud	22
Kokkuvõtteks	23
Tänu sõnad	23
Autorsuse kinnitus.....	24
Kasutatud kirjandus.....	25
Lisad.....	28

Sissejuhatus

Soinaste Laululinnu Lasteaed avati 2013. aastal looduskaunis Soinaste külas. Lasteaiaala piirneb dendropargiga, kus asuvad erinevate puude ja põõsaste liigid. Park annab lastele võimaluse oma kodukohaga põhjalikumalt tutvumiseks. Soinaste Laululinnu Lasteaia õppemetoodika põhineb Johannes Käisi pedagoogikal. See keskendub suuresti loodusvaatlusele ja isetegevusele, jättes lapsele võimaluse õppida läbi vahetu kogemuse (Käis, 1989a). Olulised märksõnad Soinaste Laululinnu lasteaia õppetegevuse planeerimisel ja läbiviimisel on erinevate ainevaldkondade lõimimine, kodukoha ja selle ümbruse tundmaõppimine, laste eripäraga arvestamine (Soinaste Lasteaed Laululind õppekava, 2017). Hea võimalus püstitatud eesmärgid ja rakendatud põhimõtteid täita on minna lastega õue õppima.

Varasemalt on uuritud õpetajate arusaama õuesõppe mõistest ja olemusest (Oleinikova, 2018), mille tulemusena leiti, et läbi õuesõppe mõistavad lapsed oma rolli maailmas ja vastutust oma tegevuse üle. Leemetsa (2018) uurimistöös osalenud õpetajad mainisid, et õues saab teha põhimõtteliselt kõiki tegevusi, mida toaski. Paavel (2018) on uurinud Tartumaa õpperadade külastatavust ning õppetegevuste läbiviidavust õpperajal ning järeldanud, et 15,7% uurimuses osalenud õpetajatest ei käi üldse lastega õpperajal. Samas leiti, et õpetajate arvates soodustab õpperadadel käimist see, kui õpperada on lasteaia lähedal, mitmekülgne ja õpperajale on loodud juhend või õppematerjalid tegevuste läbiviimiseks. Käisi (1989a) põhimõtetest selgub, et lapsepsühholoogia arengus on oluline roll õuesõppel ja loomulikult vaatlusel.

Ülevaade Johannes Käisi põhimõtetest

Eisen (1989) on kirjeldanud Käisi kui silmapaistvat pedagoogiliste mõtete arendajat ja teoreetikut, kelle didaktiline süsteem ja õppeviiside kogum rajaneb lapsepsühholoogiaga arvestamisel. Käisist alates on Eesti pedagoogikas, eriti didaktikas, just lapsekesksuse tähtsustamine olnud olulisel kohal (Sarap, 2010). Käis (1989b) esitab niinimetatud keskustuse põhimõtte kui ka õppeainete seostamise vajaduse. Keskustuspriintiipi on sügavamalt põhjendatud kui mitmekesise ja mitmekülgse huvi ühendamist ühtlikuks tervikuks, kuid siiski ei nõua see kõikide õppeainete ühtesulamist (Elango, 1935). Õppeained peaksid moodustama ühe terviku, kus kõik ained on üheväärilised, sest pole tähtis, mida õpetada, vaid kuidas õpetada. Oluline on, et õpetaja astuks laste eest kõrvale, asetades töö keskkoha just lapse enda (Käis, 1996).

Evolutsiooniline pedagoogika nõuab, et lapsi tuleb õpetada mitte niipalju tõsiasju teadma, kui neid otsima ja leidma (Käis, 1996). „Õpilane ei jää selle juures päältvaatajaks ja –kuulajaks, vaid peab ise tegelikult, aktiivselt otsima teadmisi, osalt uuesti üles leidma tõsiasju, mida teadus kokku kogus oma pikal arenemisteel“ (Käis, 1996, lk 14). Tööd edendab kõige rohkem vaatlemine, katsumine, üldistamine, võrdlemine, otsimine, kogu tegevuse väljendamine nii suusõnaliselt, kirjalikult kui jooniste abil (Käis, 1996). Samuti on individuaalse töö kõrval vajalikud ka rühmatööd ja ühisarutelud (Käis, 1989c). Sama olulised printsiibid on luua ligem kontakt lapse ja looduse vahel, korraldada õpetamine vastavalt lapse arenemisvõimele, üleminekul ühelt astmelt teisele (Käis, 1996). Näiteks, kui kevadel vesteldakse kuldnokkadest ja lastel tekib spontaanne soov minna õue linde nende pesakastide juurde vaatlema, ei ole õpetajal ühtki põhjust keelduda. See tähendab, et lastel on tärganud huvi, millega kujuneb töö lastele omaalgatuslikuks (Käis, 2018a).

Töö ja aktiivne tegevus annavad lapse tegevustungile loomuliku väljenduse ja hoiavad sellega vallatustest ja pahedest, mis muidu tegevushimulist last kaasa kisuksid. Peale selle on töös tähtis ka kõlbeline külg: püsivuse, vastupidavuse ja korralikkuse arendamine. Oskus töötada, mehhaniseerides tegevust, vabastab osa tahtejõudu väärtuslikumaks tegevuseks, kasvatab lapse enda väärtust elus ja annab talle seega rohkem iseseisvust. Käis on väitnud, et töökasvatuse lõppsiht on kindla, iseseisva iseloomu kasvatamine ja arendamine. Tema põhimõtete järgi peab töökool kasvatama last tööle töö läbi (Käis, 1996). Just kodulooline vaateõpetus on Käisi üldõpetuse tuumaks, kodulaadsed teemad valitakse kodukoha ümbrusest (Sarap, 2010).

Kodulooline vaateõpetus annab head ainet kõnelemiseks ja keeleõpetuseks. Oma kodukoha ümbruse, inimeste ja tegevustega tutvudes saab laps suuteliseks tajuma ja mõistma elu ka laiemas ringis. Kodukohast hargnevad sidemed, mis ühendavad kasvavat last ümbritseva maailmaga (Käis, 1989a). Käis oli veendunud, et aktiivne vaatlus on omane juba väikesele lapsele, kelle uudishimu sunnib last käega katsuma, maitsma, nuusutama. Ta pidas oluliseks, et vaatlusele järgneksid katsed, millega saavutatakse kõrgem isetegevuse aste (Sarap, 2010). Käis (1991) seob isetegevust ja vaatlust, väites, et iga normaalne laps suudab iseseisvalt vaadelda, tema isetegevust ei tohi takistada, vaid seda tuleb püüda arendada. Kui vaatluses liigub lapse tähelepanu vabalt ja laps ei jälgi seda, mida teiste poolt näidatakse, siis on vaatluses olemas isetegevuse tunnused. Õpetaja liigsel aktiivsusel tegevustes on lastele kahjulik mõju.

Kui õpetaja valib ja määrab tööd, näitab ette, jutustab, seletab, küsib, ei jää lapsele muud, kui passiivselt kuulata (Käis, 1991). Loodusõpetus ei ole mõeldav ilma vaatlustööta, sest niisugune õpetus, mis ei puutu otseselt kokku loodusesemete ja –nähtustega ning piirdub vaid raamatust õppimisega, ei saavuta oma kasvatuslikke eesmärke (Käis, 1989c). Seega, võib julgelt väita, et aktiivne vaatlus on Käisi teooriale tuginedes võimalik tänu tihedale kontaktile looduskeskkonnaga. 19. sajandil oli enamik eestlasi maarahvas ning maaharimine, loomapidamine ja loodusega kooskõlas elamine oli inimeste elustiil. Tänapäeval on suhtumine ümbritsevasse keskkonda muutunud inimkeskseks (Tuuling, 2017).

Õuesõpe

Õuesõppe kasulikkus. Rahvastiku kiire linnastumise tulemusena on lapsed üha enam loodusest võõrdumas. Paljudel lastel ei ole enam võimalik suvel maal vanavanemate juures aega veeta, aga just loodushoiu alus on looduse tundmine (Tuuling, 2017). Tänapäeva linnaelanik käib nädalalõppudel lihtsalt metsas, kuid enamasti on see vaid juhuslik kohtumine loodusega (Dahlgren & Szczepanski, 2006). Praegu teavad lapsed raamatute ja telepildi kaudu loodusobjekte, kuid tegelikus looduses ei tunne neid, kuna pole ise loodusega kokku puutunud. Põhjus, miks tuntakse näiteks ahvi paremini kui mäkra, pingviini paremini kui varblast, peitub selles, et õppimine toimub ruumis, kus on mugavamad õppimistingimused (Raadik, 2010). Õu õpikeskkonnana on asendamatu ja pakub väga rikkalikke võimalusi, laps on pidevas tegutsemises, kus ta vaatlleb, uurib, mõtleb, analüüsib ning jõuab järeldusteni. Lisaks tegutsevad aktiivselt kõik meeled, arenevad lapse kehalised võimed ja tugevneb tervis (Tuuling, 2013). Näiteks, haigestuvad õuesõppijad teistest lausa 7 korda vähem külmetushaigustesse (Raadik, 2010).

Õues õppetegevusi praktiseerides on võimalik kasvatada lastes suuremat usaldust üksteise vastu ja lapsed saavad olla iseseisvamad. Samas laseb õuesõpe lastel avaneda ning võimaldab üksteist paremini tundma õppida, saavutada rõõmu pakkuv ja lähedane suhe kaaslastega ning teha omavahelist koostööd (Tammik, Veisson & Ülavere, 2017). Loodus võimaldab lapsel aktiivselt suhelda ja tegutseda, arendada rahvus- ja üldkultuurilisi tõekspidamisi (Sarap, 2010). Seni, kuni lapsed pole kogenud hoolimatust, kurjust, pahatahtlikkust ega muid loodust kahjustavaid ebameeldivusi, on vaja lapsesse istutada armastust iga puulehekese, taime, putuka ja looma vastu (Raadik, 2010). Õuesõppe meetodeid rakendades õpib laps tõlgendama ja analüüsima toimumisi

ning nähtusi õuekeskkonnas. Õues õppimine lisab õpiprotsessile kogemusliku aspekti, kuna need on temaatilised ja läbivad mitut õppeainet. Õuesõpetaja saab elustada õppeaiga, luua mõttekale õpiolukorrale sisu ja mõistmise, kus eeskirjad ei ole kogemusele takistuseks. Need olukorrad, mis õhutavad loovust, innustavad ka õppima (Dahlgren & Szczepanski, 2006).

Õpetaja roll õuesõppel. Õpetaja kujundab avaliku ruumi sotsiaalseks ruumiks, kus kõik tunneksid ennast hästi ning mis võimaldaks kogeda usaldust ja lähedust. Ümbritsevast keskkonnast ja lähedastelt inimestelt saab laps eeskujut, mis on väärtuste õppimisel väga oluline. Õpetaja isiksus tervikuna on lastele eeskujut, ta saab edukalt edasi anda vaid väärtusi, mis temas endas olemas on (Tammik, et al., 2017). Õpimotivatsiooni kujundab õpetaja usk oma isiklikku tõhususse õpetajana, entusiasmi ja positiivsed ootused õppimise ja laste arengu suhtes (Krull, 2018a). Suurimat mõju õues toimuvale ja laste õppimisele õuetegevustes omab täiskasvanute suhtumine ning käitumine. Planeerimisel tuleb õpetajal silmas pidada ja arvestada, et oleks ruumi nii vaikseks vaatluseks kui ka kärarikkamate ja tormakamate tegevuste jaoks (Tuuling, 2013), kavandada tegevusele kuluv aeg, valida õppevahendid, määratleda tegevuste järjekord, mõelda, kuidas selgitada lastele kus, millal ja miks on elus vaja seda teada või osata (Raadik, 2010).

Õuesõppeks tegevuse planeerimine nõuab õpetajalt paindlikkust, näiteks ei saa õpetaja nõuda laste tähelepanu keskendamist planeeritud tegevusele, kui parajasti lendab üle väljaku kureparv või peatub lapse varrukale lepatriinu. Õpetaja peaks teadma, et kui lapsed saavad pöörata korra tähelepanu huvitavamale nähtusele või objektile, on hiljem kergem paluda neil kuuletuda planeeritud tegevusele (Raadik, 2010). Tänapäeval on teadmiste esitamise asemel õpetaja ülesandeks kogemuste pakkumine ning mitmekesiste tegevuste kavandamine ja läbiviimine nii, et laps saaks iseseisvalt ja aktiivselt õppida, ise teadmiseni jõuda (Timoštšuk, 2005). Näiteks, õpetab õues matemaatiliste ülesannete lahendamine lastele ka reaalse probleemidega toimetulekut hilisemates suhetes (Hammerman, 2000).

Õpetaja peab hoolikalt läbi mõtlema nii tegevuse alguse kui lõpu, alata võiks tegevus traditsioonilises kohas ja kindlate rituaalidega. Samuti tuleb lastele selgitada, mida hakatakse tegema, uurima (Raadik, 2010). Õpetajal peab olema situatsioonitunnetus ning ettekujutus eesmärkidest, õpetaja peab ise välja töötama retseptid, et täita eesmärgid. Õpetajaid tuleb julgustada loovale tööle, sest õpetajal pole edu, kui ta pole küllalt vaba ega loov isik (Tõhk, 2010). Lev Võgotski järgi õpivad ja arenevad kõige edukamalt lapsed, kui selleks vajalik tegevus

toimub nende lähima arengu tsoonis. Kui laps tegutseb iseseisvalt oma võimekuse piiril, siis demonstreerib ta oma tegelikku arengutaset, õpetaja suunamisel aga tuleb laps toime enamaga. Last saab suunata näiteks küsimuste esitamisega, valjusti kõneledes oma mõtlemise demonstreerimisega, märguannete ja osutustega (Krull, 2018b).

Õppimine ja areng on efektiivne, kui arutlus lapsega nõuab lapselt pingutust ehk on lapse lähima arengu tsoonis (Krull, 2018b). Õuesõppe keskkond on oluliselt erinev tegutsemisest rühmaruumis, kuna võimaldab suuremat vabadust katsetamiseks ja avastamiseks ilma tubaste piiranguteta (Tovey, 2007). Õpetaja peaks olema enne tegevuste läbiviimist süvenenud Käisi (1989a, 1991) mõttesse mitte teha, näidata, öelda lapse eest ära asju, mida laps saab ise teha, näidata või öelda. Tegevuse lõpus peaksid lapsed saama teha kokkuvõtteid, esitleda saavutusi ja tulemusi, rääkida muljetest ning jagada kaaslastega oma elamusi (Raadik, 2010). Üks võimalus oma kodukoha loodust paremini tundma õppida on korraldada õppekäik õpperajale (Timoštšuk, 2005).

Õpperada

Õpperaja mõiste, olulisus, võimalused. Käis käsitles looduse õpperadade teemat esmakordselt 1930. aastal. Ta töötas välja mahuka juhendite ja vaatlusvihikute süsteemi oma vaatlusõpetuse realiseerimiseks (Sarap, 2010). Looduse õpperada ei pea koosnema vaatamisväärsustest, oluline on huvi äratamine traditsioonilises looduses ja seoste loomine. Oma kodukoha looduse tundmaõppimine on Käisi (1946) arvates viis arendada laste suulist väljendusoskust, vaatlus- ja algatusvõimet, ergutada fantaasiat, sest laps saab võimaluse iseseisvalt jutustada kõigest, mida ta on tõeliselt näinud või kogenud. Kui me ise usume, et puud, lilled ja kõik muu on looduses elus ja oskame õpetada lapsi vaatama loodusele silma, tundma looduse hingeelu, siis õpivad ka lapsed ise märkama, et iga taim, puu, kivi on imeline. Lapsed saavad aru, et tundes loodust, on palju huvitavam kõike õppida, avastada, teada saada. Lapsel tekib huvi ümbritseva ja kodukoha looduse vastu, kui lapsi viiakse sagedamini välja, soovitatavalt samadesse kohtadesse, sest lapsel on lihtsam vaadelda tuttavaid objekte, leida iseloomulikke tunnuseid aastaajast lähtuvalt ja luua toimunu vahel ka seoseid (Sarap, 2010).

Õpperaja võib luua kõikjale: lasteaiaõuele, lähedal asuvasse metsa, niidule, põllule, veekogu äärde (Kukk, 2010). Õues, õpperajal õppides on oluline emotsionaalne turvatunne, rõõmupakkuv ja lähedane suhe kaaslastega. Hea õpperada on mitmekülgne: sealt võiks leida nii

vett, erinevat taimestikku, putukaid, linde, liiva kui ka looduslikke värve ja vorme (Tuuling, 2017). Lapse jaoks on emotsioonid ja looduse tunnetamine olulisem kui pelgalt selgeks õpitud teadmised (Kahn & Kellert, 2002). Õppekäik loodusesse on õuekeskkonnaga tutvumiseks üks olulisim meetod, sest laps vaatleb erinevaid objekte ning kogeb neid vahetult aistingute kaudu (Tuuling, 2017).

Õpperaja kavandamine. Lasteaialastele õpperaja kavandamisel tuleb lähtuda lasteaia õppekavast (Kukk, 2010). Kavandamisel tuleb lähtuda sellest, millised on alushariduse eesmärgid, üldised põhimõtted, õppe- ja kasvatustegevuse sisu, maht, ajaline korraldus ning lapse arengu hindamise põhimõtted (Timoštšuk, 2005). Seejärel saab hakata mõtlema, kuidas planeerida õpperada. Selleks tuleb esimesena leida sobiv koht ja marsruut, mis ei oleks liiga pikk, võimaldaks lastel ise ümbrust uurida ja pakuks lastele huvi ka teinekord õpperajale tulla. Teiseks, paika panna vaatluspunktid, lähtuvalt laste vanusest ja võimekusest, planeerida erinevate eesmärkidega tegevusi õpperajale. Vaatluspunktidesse on tarvis koguda vajalikku informatsiooni ning kontrollida selle õigsust. Info peab olema arusaadav ja toetuma tõestele allikatele (Kukk, 2010). Tegevused rajal peaksid olema lõbusad, imetlust ja uudishimu äratavad, et laps õpiks loodust armastama (Tuuling, 2017).

Valmivale õpperajale on tarvis koostada põhjalik ja abistav õppematerjal, mida saavad kasutada kõik lasteaiaõpetajad (Kukk, 2010). Mõelda tuleb ka sellele, millised on tegevuseks vajalikud õppevahendid ning kuidas alustada ning lõpetada tegevus (Timoštšuk, 2005). Kavandamisel on olulised järgnevad mõtted: teekond peab olema vaheldusrikas ja väljakutseid esitav, kavandamisse võiks kaasata ka lapsed, sihtpunkti jõudmiseks peaks olema mitu võimalikku rada ning mõelda tuleks sobilikule riietusele. Õppekäik lõppeb alati kokkuvõtte ja analüüsiga. Laste tagasiside on väga oluline, räägitakse põhjalikult, mida sai tehtud ja õpitud, nii kujuneb mõtestatud teadmine. Samuti tuleb teha õpetajapoolne analüüs, tänu millele saab järgnevatel kordadel rajale minnes vajadusel muudatusi teha (Tuuling, 2017).

Tegevused õpperajal. Õues õppides on võimalusi lõputult. Esiteks, on võimalik jälgida õuealal ilmastikunähtusi, aastaegade vaheldumisega seotud muutusi, taimede kasvamist ja arenemist, erinevate liikide kooselu. Õuealale kujundatud õpperajale saab luua nii lillepeenra, piirdeheki, muruplatsi, õunapuu kui ka kompostihunniku. Neid vaatluspunkte perioodiliselt

lähides on võimalik märgata mitmekesist elutegevust erinevatel aastaegadel. Õpetaja saab esitada küsimusi taimede elutingimuste, ilmastiku mõju, taime osade ja inimtegevuse olulisuse kohta. Nii õpib laps loodust märkama ja uurima ning selle muutusi tähele panema, vastastikuseid seoseid mõistma ja hoolima (Timoštšuk, 2005).

Õuesõpet saab ilmestada luuletuste, liisusalmide, näidendite, mõistatuste, vanasõnade, muinasjuttude, mängude, töölehtede või meisterdamisega. Lapsed saavad nii õppida tähelepanelikkust (Alus, Liis, Naudi, & Rist, 2010), aastaegadele iseloomulikke tegevusi, loendamist, häälikuid analüüsima, kiirust, hulga moodustamist, eristama elus ja elutut, mängureeglitest kinnipidamist, areneb loovus ning fantaasia. Lisaks saab laps võimaluse parandada lugemisoskust, sõnavara, jutustamisoskust, nuputada ja arendada esinemisjulgust. Erinevad vaatlused on samuti õuesõppe lahutamatud osad. Vaatlusoskus ei kujune iseenesest, see kujuneb vaid vaatlusprotsessi käigus. Vaatlust juhib õpetaja, kes on ette valmistanud suunavad küsimused ja hoolitsenud selgete kujutluste loomise eest. Vaatleja arengule aitavad kaasa silma ja käega hindamine, mõõtmine, loendamine, kaalumine (Käis, 1989c; Tuuling, 2017). Ka Käisi metoodikas (1989a) kirjeldatakse, kui oluline on õues õppides rahulik vaatlemine, laste isetegevus ja kõikide meelte kasutamine.

Soinaste Laululinna Lasteaia õpperada

Abimaterjali koostamise põhimõtted. Soinaste Laululinna Lasteaed rakendab oma õppetöös Käisi metoodikat. „Parimaks arengukeskkonnaks on lapse jaoks loodus ja ümbritsev keskkond, kus kujunevad väärtused“ (Soinaste Lasteaed Laululind õppekava, 2017, lk 3). Kodukohast hargnevad sidemed, mis ühendavad last ümbritseva maailmaga (Käis, 1989a). Läbi õuesõppe mõistavad lapsed oma rolli maailmas ja vastutust oma tegevuse üle (Oleinikova, 2018). Lähtutakse sellest, et õuesõppe keskkond võimaldab nii üksi- kui ühistegevusi ning õpitavaga tutvutakse loomulikus keskkonnas (Soinaste Lasteaed Laululind, õppekava, 2017). Individuaalse töö tegemise kõrval on vajalikud ka rühmatööd ja ühisarutelud (Käis, 1989c). Laps õpib rühmatööd tehes ühise eesmärgi saavutamise nimel rohkem pingutama (Käis, 1991).

Õpetamisel on tähtis mängulisus, et laps õpiks enesele märkamatult. Arvestatakse põhimõtet, et laps on tegevustes aktiivne osaleja ja tunneb rõõmu tegutsemisest. Õpetaja suunab lapsi tegema valikuid ning tehtut analüüsima (Soinaste Lasteaed Laululind õppekava, 2017), kuid ei tee ära lapse eest seda, mida laps saab ise teha (Käis, 1991). Õpetada on tarvis vastavalt lapse

arenemisvõimele, üleminekul ühelt astmelt teisele (Käis, 1996). Juhendmaterjal sisaldab erinevaid katseid, sest õuesõppe keskkond võimaldab ilma tubaste piiranguteta maailma avastada (Tovey, 2007). Käis pidas oluliseks, et vaatlusele järgneksid katsed, millega saavutatakse kõrgem isetegevuse aste (Sarap, 2010). Arvestatakse, et vaatleja arengule aitavad kaasa silma ja käega hindamine ning mõõtmine (Käis, 1989c).

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2011) sätestab, et 6-7aastane laps „rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast“ (§12 lõige 2); väärtustab nii eesti kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone; „märkab nähtusi ja muutusi looduses“ (§17 lõige 1) ning „väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi“ (§17 lõige 1). Planeerimisel peetakse oluliseks erinevate ainevaldkondade lõimimist (Dahlgren & Szczepanski, 2006; Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2011; Käis, 1989b; Soinaste Lasteaed Laululind õppekava, 2017). Kuna planeeritav õpperada on mõeldud lastele vanuses kolm kuni seitse eluaastat, koostatakse õppematerjal eraldi erinevas vanuseastmes lastele. Õpperaja kavandamisel arvestatakse, et koostatud materjal oleks õpetajatele arusaadav ning hõlpsalt kasutatav ka aastate pärast. Abimaterjali koostamisprotsessi kaasati ka Laululinnu Lasteaia õpetajad, kellega enne õppematerjali koostamist kohtuti ning arutati raja sisulise poole üle eelnevalt saadetud küsimustiku põhjal (lisa 1).

Johannes Käisi (1989a, 1991, 1996) pedagoogilistest põhimõtetest lähtuvalt arvestatakse õppematerjali koostades järgnevaid kriteeriumeid:

1. Lapsi tuleb suunata ja õpetada tõsiasju ise otsima ning leidma.
2. Rühmatööd ja ühisarutelud on individuaalse töö kõrval väga olulised.
3. Luua lapse ja looduse vahel lähedane kontakt.
4. Korraldada õpetamine vastavalt lapse arenguvõimele.
5. Õpetaja ei tee laste eest ära seda, mida lapsed saavad ise teha; ei ütle seda, mida lapsed saavad ise öelda; ei näita seda, mida lapsed saavad ise näidata.

Õpperaja kirjeldus. Õpperada Soinaste Laululinnu Lasteaia kolme- kuni seitsmeaastasele lastele on kolme vaatluspunktiga rada. Koostatav õppematerjal on planeeritud kasutamiseks sügisel. Enne rajale minekut on õpetajal tarvis tutvuda abimaterjaliga, valida sealt võimalikest tegevustest sobivad ja paigutada rajale vajalikud õppevahendid. Kõik tegevused rajal on soovituslikud ning õpetaja võib valida sealt meelepärased tegevused. Juhendis märgitud vahendid

on soovitatav taaskasutada (näiteks kasutada pruugitud kilekotte, joogikõrred pesta pärast tegevust, materjalid orienteerumiseks printida ja lamineerida). Kui rada läbiv rühm kasutab programmi „Kiusamisest vabaks!“ metoodikat, siis saab tegevustesse kaasata sõber karud.

Koostatud abimaterjalis sisaldub:

- õpperaja kaart (lisa 2);
- lühiülevaade õpetajale enne rajale minekut (lisa 3);
- vaatluspunktide tutvustus ja asukohad (lisa 4);
- õppematerjal kasutamiseks 3-4aastaste lastega (lisad 5-8);
- õppematerjal kasutamiseks 4-5aastaste lastega (lisad 9-10);
- õppematerjal kasutamiseks 5-6aastaste lastega (lisad 11-15);
- õppematerjal kasutamiseks 6-7aastaste lastega (lisad 16-19).

Vaatluspunktide kirjeldus ja tegevused. Esimene vaatluspunkt „Värviline vaher“ on kohe lasteasutuse majaaisel platsil, kuhu istutatakse harilik vaher. Selles vaatluspunktis saavad lapsed esialgu tunda rõõmu tärkavast loodusest, mängida erinevaid õppemänge, luuletada ja jälgida väikese puu kasvamist. Hiljem, kui puu on suurem, saab vaadelda sügisese vahtralehe erinevaid värve ja putukaid puu ümber. Samuti saab õppida loendamist, mõõtmist, riisuda, kasta, mängida õppemänge looduslike materjalidega ning luua fantaasiapilte.

Teine vaatluspunkt „Kased ja küngas“ asub lasteaia kõrval dendropargis. Selles vaatluspunktis saavad lapsed kogeda raskust künka otsa ronimisel, kergust sealt alla tulemisel, loendada samme ja mängida erinevaid ilmamänge. Künka ümber kasvavad mitmed kased, mille liigi saavad lapsed nutiseadme abiga määrata, uurida puukoort ja -lehti. Selles vaatluspunktis tutvuvad lapsed erinevate ilmastikunähtustega, teevad katseid ja mängivad looduslike materjalidega õppemänge. Kõrgel künka peal on lastel võimalik tajuda avaralt ümbruskonda, vaadelda lindude teekonda, kuulatada ja arutleda nähtu üle.

Viimane vaatluspunkt „Okaspuude võluaed“ paikneb harilike mändide ja kadakate kasvukohas ning on üles ehitatud orienteerumisele. Mida vanemad on lapsed, seda rohkem kontrollpunkte nad läbivad. Vastavalt laste vanustele on ülesanded kontrollpunktides erinevad. 4-5aastased lapsed saavad lahendada selles vaatluspunktis looduslotot, teised otsivad fotode abil erinevaid peidupaiku. Tegevused selles vaatluspunktis on suunatud üksteisega arvestamisele ja koostöö tegemisele. See on vajalik, sest vastastikune abistamine aitab ülesannet edukamalt täita

ja loob sõbralikke suhteid (Käis, 2018b). Tähtis ei ole kiiresti lõpp-punkti jõudmine, vaid lõbus teekond kaaslastega looduses.

Järgnevalt tuuakse välja mõned näited tegevustest ja eeldatavatest tulemustest pärast õpperaja läbimist. 3-4aastane laps (Laasik, Liivik, Täht, & Varava, 2009; Soinaste Lasteaed Laululind, 2017 järgi) tunneb rõõmu looduses viibimisest; kordab järele 2-realist luuletust ja tutvub hariliku vahtrapuuga. Laps loeb õpperajal luuletust vahtrapuust, arutleb loodushoiu üle ning vaatleb luubiga väiksemaid ja suuremaid objekte. Vaadeldavad asjad mõjuvad vahetult laste meeltesse (Käis, 1989a). Samuti tutvub laps digimäärajaga, mille abil tuvastab puude liike, tutvub sügisese loodusega, teeb puukooretõmmise. Orienteerumispunktis mängib loodusliku materjaliga, kattes paberile printitud geomeerilise kujundi sisu või piirjoone.

4-5aastane laps õpib katsetamise teel; mõõdab nõõriga puu kasvamist; vaatleb kodukoha linde; avastab teda ümbritsevat loodust ja teeb eesmärgi saavutamiseks kaaslastega koostööd (Laasik, et al., 2009; Soinaste Lasteaed Laululind, 2017 järgi). Õpperajal loeb laps 4-realist luuletust vahtrapuust, teeb looduslikest materjalidest kaaslastega ühistöö ning mõõdab nõõriga puu ümbermõõtu. Vaatleja arengule aitavad kaasa silma ja käega hindamine ning mõõtmine (Käis, 1989c). Künkal kuulab ümbruskonna helisid, vaatleb linde, uurib tuule liikumist ja katsetab tuule tekitamist. Kui vaatlusele järgneb katse, saavutab laps kõrgema isetegevuste astme (Sarap, 2010). Orienteerumispunktis mängib looduslotot, otsides okaspuude ümbrusest sedelil olevaid objekte.

5-6aastane laps (Laasik, et al., 2009; Soinaste Lasteaed Laululind, 2017 järgi) mõistab teksti, mis pole otseselt seotud tema kogemusega; teab üldtuntud viisakusreegleid; vaatleb ja kirjeldab looduses leiduvaid detaile; viibib looduses kokkulepitud reeglitest kinni pidades. Õpperajal kuulab laps jutukest ja vastab kuuldu põhjal küsimustele. Õppejutt on vaateõpetuse oluline osa, kus õpetaja esineb aktiivselt, kuid siiski kaasvaatlejana (Käis, 1989a). Laps mõtleb koos rühmakaaslastega looduses viibimise reeglid ning koostöös sõbraga loovjutukese. Individuaalse töö kõrval õpib laps rühmatööd tehes ühise eesmärgi saavutamise nimel pingutama (Käis, 1991). Selle käigus on igal lapsel võimalus näidata oma tõelisi võimeid (Käis, 2018b). Laps tutvub lähemalt ka õhu olemuse ja vajalikkusega, teeb õhukatseid ja vaatleb tuulelipu abil õhu liikumist. Orienteerumispunktis otsib fotodel kujutatud paiku ja lahendab erinevaid mustri koostamise/jätkamise ülesandeid.

6-7aastane laps (Laasik, et al., 2009; Soinaste Lasteaed Laululind, 2017 järgi) oskab kirjeldada kodukoha loodust; hoida sõprussuhet; väärtustab keskkonda hoidvat mõtteviisi; kirjeldab oma emotsioone ja tundeid; orienteerub õues ja täidab vastavalt juhendile ettekirjutatud ülesanded. Oma kodukoha loodust tundma õppides areneb laste suuline väljendusoskus, vaatlus- ja algatusvõime, sest laps saab võimaluse iseseisvalt jutustada kõigest, mida ta on tõeliselt näinud või kogenud (Käis, 1946). Õpperajal määrab laps ka digimäärajaga puu liigi näiteks kasvukoha, vilja või lehe järgi; vastab ettelõetud luuletuse põhjal küsimustele loodushoiu kohta ning kujutab paberile oma emotsiooni. Samuti jätkab kaaslaste loodud mustrit loodusliku materjaliga ja teeb „Ilmamassaaži“ (Raadik, 2009). Orienteerumispunktis otsib fotodel olevaid paiku ning kirjutab töölehele ühesõnalised vastused esitatud küsimustele.

Töö eesmärgid ja uurimisküsimused. Soinaste Laululinnu Lasteaed rakendab Johannes Käisi metoodikat, kuid lasteaial puudub terviklik õppematerjal õpperajale, mida läbides saavad lapsed oma kodukoha ümbrust lähemalt tundma õppida. Sellest tulenevalt seati bakalaureusetöö eesmärgiks koostada õppematerjal, mille abil õpetatada lastele oma kodukoha loodust lähemalt tundma; saada abimaterjalile eksperthinnang ning saadud tagasiside põhjal materjale muuta või täiendada. Õppematerjale koostades soovitakse teada, milliseid tegevusi valida ja kuidas loodud abimaterjali kohandada Käisi metoodikaga. Sellest lähtuvalt püstitati järgmised uurimisküsimused:

1. Kuidas toetab koostatud abimaterjal ekspertide avates Johannes Käisi pedagoogilisi põhimõtteid?
2. Kuidas hindavad eksperdid õpperajale planeeritud tegevuse eakohasust?
3. Milliseid muudatusi tuleb teha koostatud õppematerjalides?

Metoodika

Bakalaureusetöös kasutati eesmärkide saavutamiseks kvalitatiivset uurimismeetodit, mille lähtekohaks on tegeliku elu kirjeldamine (Hirsjärvi, Remets, & Sajavaara, 2010a). Uurimistöö kõikides etappides järgiti teadustöö eetika reegleid nagu konfidentsiaalsus, ausus, objektiivsus, austus, avatus, koostöö ning tulemuste õiglane tõlgendamine (Teadlase eetika, s.a.; Hea teadustava, 2017). Kogu töö vältel jälgiti teiste autorite loomingut esitades APA viitamisstiili (Viitamise ABC, s.a.). Uuring viidi läbi tsüklilise tegevusuuringuna, lähtudes praktilistest

küsimustest ning koostööst lasteaiaõpetajatega (Löfström, 2011). Kogu protsessi käigus täideti mõttepäevikut.

Valim. Uurimuses osales kokku kuus eksperti, kes kõik olid Soinaste Laululinna Lasteaia õpetajad. Uuritavad valiti mugavusvalimi alusel, soovituslikult nii, et iga vanusegrupi abimaterjali hindaks vähemalt üks ekspert. Tööstaaž abimaterjale hinnanud õpetajatel varieerub 2 kuni 12 aasta vahel, kõigil on kõrgharidus. Neli eksperti on õpetanud igas vanuses lasteaialapsi. Üks ekspert on töötanud 4-5 ja 6-7aastaste; üks 2-3, 3-4, 5-6 ja 6-7aastaste lastega. Kõik eksperdid hindasid materjale vastavalt oma rühmas õpetatavate laste vanusegruppidele. Kaks uuritavat esitasid oma vastused ühiselt, põhjendades seda üksmeelse arvamusega. Tagasisidestatud sai 3-4, 4-5, ja 6-7 aastaste lastega õpperaja läbiviimiseks koostatud abimaterjal, 5-6aastastele lastele loodud juhendmaterjalile eksperthinnangut ei saadud. Ülevaade ekspertide taustaandmetest on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. *Ekspertide taustaandmed*

Eksperti number	Haridus	Tööstaaž õpetajana	Töötanud lastega vanuses	Hindas
Ekspert 1	rakenduslik kõrgharidus	4 aastat	2-3, 3-4, 5-6, 6-7	3-4aastaste materjali
Ekspert 2	körgharidus	10 aastat	igas vanuses	4-5aastaste materjali
Ekspert 3	rakenduslik kõrgharidus	10 aastat	igas vanuses	3-4aastaste materjali
Ekspert 4	körgharidus	11 aastat	igas vanuses	4-5aastaste materjali
Ekspert 5	körgharidus	2 aastat	4-5, 6-7	4-5aastaste materjali
Ekspert 6	körgharidus	12 aastat	igas vanuses	6-7aastaste materjali

Mõõtevahendid. Koostatud abimaterjali (lisad 2-19) hindamiseks kasutati kohandatud küsimustikku (Sepp, 2018; Vals, 2017 järgi), mis koosneb pedagoogide taustaandmete kogumisest ja avatud küsimustest (lisa 20). Arvestati põhimõtteid, et piiritletud küsimused on paremad kui üldised; lühikesed küsimused on paremad kui pikad; üldisemad küsimused paigutada algusesse, eriomased lõppu. Välditi suunavaid küsimusi, sest sooviti saada õiglast hinnangut materjalile (Hirsjärvi, et al., 2010b). Küsimustiku koostamisel lähtuti bakalaureusetöö eesmärkidest ja uurimisküsimustest.

Esimeses osas koguti pedagoogide taustaandmed, näiteks uuriti õpetaja tööstaaži, erialase hariduse, töökogemuse kohta erinevas vanuses lastega. Samuti uuriti, mis vanuses laste ja mitme täiskasvanuga rada läbiti. Teine osa (küsimused 1-9) hõlmas avatud küsimusi tagasisidestamise vormis koostatud abimaterjali kohta. Uuriti tegevuste eakohasuse, püstitatud eesmärkide ja vaatluspunktide arvu sobivuse kohta. Kuna lasteaiad rakendab õppetegevustes Käisi pedagoogilisi

põhimõtteid ja juhendid õpetajatele on selle põhjal koostatud, siis uuriti abimaterjali sobivust antud metoodikaga. Avatud küsimustes paluti vastata, kuivõrd hõlpsalt oli materjal kasutatav; millised olid uuritavate tähelepanekud keelelise/vormistusliku korrektsuse kohta ning milliseid muudatusi tuleb materjalides teha. Viimases osas (küsimus 10) sooviti saada tagasisidet igale vaatluspunktile eraldi. Paluti välja tuua, mida uuritav tooks esile ja mida ning kuidas muudaks või täiendaks.

Tegevusuuringu protseduur. Võttes aluseks Löffströmi (2011) tsüklilise tegevusuuringu struktuuri, alustati uuringuga 2018. aasta jaanuaris. Ilmnes probleem, et Soinaste Laululinnu Lasteaial puudub terviklik abimaterjal õpperajale, kuigi lasteaed toetab õuesõppe ja Käisi metoodikat. Hakati pidama mõttepäevikut, planeerima ja analüüsima kõiki tehtud ja tulevasi tegevusi. Tegevusuuringu kasuks otsustati, kuna sooviti uurida autori enda koostatud õppematerjali sobivust praktilisel viisil, lähtuti rakendatavusest ning keskenduti kitsale ringkonnale. Samuti sobis see bakalaureusetöö eesmärgi edukaks täitmiseks kõige paremini. Kõikides uuringu etappides suhtles autor aktiivselt bakalaureusetöö juhendajaga.

Planeerimise esimene etapp (jaanuar 2018 – oktoober 2018) algas uurijapäeviku täitmise, teoreetilise tausta läbitöötamise ning uurimisprobleemi sõnastamisega. Suheldi Soinaste Laululinnu Lasteaia direktoriga, kes soovis, et sõna saaks sekka öelda õpperajal tööle hakkavad lasteaiaõpetajad. Lepiti kokku, et õpperaja kavandamise detaile arutatakse ümarlauas. Õpetajatele saadeti enne ümarlauas kohtumist kiri (lisa 1), kus paluti mõelda õpperaja sisulisele poolele. Koos arutleti uurimisprobleemi, õpperaja vaatluspunktide arvu ja sihtgrupi üle. Määrati ka vaatluspunktide asukohad.

Teises etapis (oktoober 2019 - aprill 2019) koostati lõputöö projekt ja täpsem töö ajakava. 2018. aasta detsembris jätkus teoreetilise kirjanduse analüüsimine ning hakati looma õppematerjali ja küsimustikku ekspertidele. Selles etapis külastas autor korduvalt õpperaja kolme vaatluspunkti, pildistas orienteerumispunktide jaoks fotod ning analüüsis keskkonna sobivust valmiva materjaliga. Esialgne versioon õppematerjalist valmis aprillis, mil see edastati ekspertidele hindamiseks. Töö autor palus kuuel õpetajal analüüsida ühele vanuseastmele koostatud abimaterjali nii, et iga vanusegrupp saaks eksperthinnangu. Uuriija soovis vaadelda ühe rühmaga läbiviidavat tegevust. Uuritavatele selgitati uuringu läbiviimise põhimõtteid, garanteeriti anonüümsuse tagamine ning saadud tulemuste kasutamine vaid autori valmivas bakalaureusetöös.

Kolmandas etapis (märts - aprill 2019) läbisid eksperdid lasteaiarühmaga õpperaja, hindasid materjalide sobivust ja kooskõla uurimisküsimustega. Töö autor vaatles ühe rühmaga läbiviidud tegevust ning tegi märkmeid mõttepäevikusse. Ekspertide anonüümsed vastused saadeti e-mailile aprilli lõpuks. Selles etapis luges töö autor kuue eksperdi hinnanguid ja soovitusi abimaterjali muutmiseks. Alustati ekspertide kaardistamist taustaandmete põhjal. Samuti täiendati saadud tagasisidemete põhjal õppematerjali.

Neljas etapp (aprill - mai 2019) lõimus kolmanda etapi lõpuga. Analüüsi eksperthinnanguid, muudeti materjale ning arutleti saadud tulemuste üle bakalaureusetöös. Analüüsimisel kasutati juhtumiülest kvalitatiivset sisuanalüüsi, mille eesmärgiks oli mitme juhtumi võrdlemine ja võimalusel üldistuste tegemine (Kalmus, Masso & Linno, 2015). Uuringu viimases etapis täiendati nii töö sisulist kui ka vormistuslikku osa. Kõige lõpuks valmis täiendatud õppematerjal Soinaste Laululinnu Lasteaia õpetajatele (lisad 2-19).

Tulemused ja arutelu

Bakalaureusetöö eesmärk oli koostada õppematerjal, mille abil õpetada lastele oma kodukoha loodust lähemalt tundma; saada abimaterjalile eksperthinnang ning saadud tagasiside põhjal materjale muuta või täiendada. Uuritavatelt sooviti teada, kuidas loodud abimaterjali paremini kohandada Johannes Käisi metoodikaga. Ekspერthinnangute saamiseks kasutati anonüümset küsimustikku (lisa 20), tagasiside saadi kuuelt uuritavalt. Vastajate andmed kodeeriti ehk igale uuritavale anti muutujat tähistav väärtus (Hirsjärvi, et al., 2010c). Uuritavad on töös esitletud järgnevalt: ekspert 1, ekspert 2, ekspert 3, ekspert 4, ekspert 5 ja ekspert 6. Kõik eksperdid töötavad Soinaste Laululinnu Lasteaias, kuid nähtuvad antud töös anonüümsetena.

Ekspertidel paluti tutvuda loodud abimaterjaliga ja selle abil lastega õpperada läbida. Laste vanust ei määratletud. Seejärel sooviti õppekäigu järgselt saada anonüümne tagasiside koostatud materjalile, mida vastavalt täiendada või muuta. Küsimustikus (lisa 20) viidati sellele, et kuna õppematerjal on loodud sügiseseks kasutamiseks ja harilik vaher on veel istutamata, siis esimest vaatluspunkti täies mahus läbida ei ole veel võimalik. Ekspertidel paluti hinnata vaatluspunkti „Värviline vaher“ tegevusi mõtteliselt.

Taustaandmetest selgus, et neli eksperti on töötanud igas vanuses lasteaiastega. Nende õpetajate tööstaaž jäi vahemikku 10 kuni 12 aastat. Kahel eksperdil, kelle tööstaaž õpetajana on vastavalt 2 ja 4 aastat, on kogemus 4-5 ja 6-7aastaste ning 2-3, 3-4, 5-6 ja 6-7aastaste laste

õpetamisega. Kõik uuringus osalenud eksperdid on omandanud kõrghariduse. Kaks eksperti hindasid 3-4aastaste lastega õpperaja läbimiseks koostatud abimaterjali. Kolm eksperti andsid tagasisidet 4-5aastaste laste õppematerjali kohta. Kaks neist (eksperdid 4 ja 5) edastasid oma vastused ühiselt, põhjendades seda üksmeelse arvamusega. 6-7aastastele lastele koostatud materjali hindas üks ekspert. Iga õppekäiku saatis kaks kuni kolm täiskasvanut.

Ekspertide arvamused õppematerjali kui terviku kohta. Eksperdid vastasid mitmeosalisele küsimustikule (lisa 20), mis koosnes taustaandmetest, avatud küsimustest (küsimused 1-9) ning eraldi iga vaatluspunkti analüüsimisest (küsimus 10). Esimese avatud küsimusega uuriti planeeritud tegevuste eakohasuse kohta. Ekspert 1 tõi välja, et õpperaja tegevused vastasid peaaegu laste vanusele, kuid kohandas tegevusi, jaotades lapsed gruppidesse. Rühmatööd tehes valitseb vastastikuse abistamise põhimõte (Käis, 2018b). Eksperdid 4, 5 ja 6 leidsid, et kõik tegevused on lastele eakohased.

Teisena sooviti teada, kuivõrd sobilik on lasteaialastel korraga kolm vaatluspunkti läbida. Eksperdid 1, 3 ja 6 arvasid, et arv on piisav. Ekspert 3 lisas, et vaatluspunktide arv on lastele sobilik lasteaia ümbrusega tutvumiseks. Eksperdid 2, 4 ja 5 leidsid, et kõiki juhendmaterjalis kirjeldatud tegevusi ühe päevaga läbi viia ei õnnestu. Vaatlusel tuleb varuda aega ja vaatlustegevus peab olema põhjalik, kuna kiirustades laps ei õpi (Käis, 1989a). Sellest lähtuvalt muudeti kirjeldust õpetajale enne rajale minekut (lisa 3). Lisati, et kuna tegevusi ühes vaatluspunktis on mitmeid, siis soovitatakse vaatluspunkte külastada erinevatel päevadel.

Uuriti, et kuivõrd sobilik on materjal oma kodukoha tutvustamiseks lastele (küsimus 4). Kõik eksperdid leidsid, et materjal on sobilik. Soinaste Laululinna Lasteaia õppekava (2017) sätestab, et õppetegevuste planeerimisel on oluline õpetada lapsi nende kodukoha ümbrust tundma. Uuringu teema, eesmärk ja küsimused puudutavad Käisi (1989a, 1991, 1996) põhimõtteid nagu laste suunamine ise teadmiseni jõudmiseks; rühmatööde korraldamine ja lapse ning looduse vahelise kontakti tekitamine. Sellest lähtuvalt küsiti (küsimused 5 ja 6) ekspertidelt arvamust õppematerjali sobivuse kohta Käisi pedagoogiliste põhimõtetega. Ükski ekspert ei toonud välja tegevust, mis ei oleks sobinud Käisi metoodikaga. Ekspert 3 nimetas materjalis kajastunud põhimõtteid nagu looduslike materjalide kasutamine ja lasteaia ümbrusega tutvumine. Ekspert 6 mainis, et lapsed saavad tunda looduslähedust, isetegemist ja –kogemist.

Abimaterjali koostamisel keskendus autor õppevahendi hõlpsale kasutamisele, et see oleks õpetajatele ülevaatlik ja arusaadav. Seda uurides (küsimus 7) selgus, et viie eksperdi arvates on see hõlpsasti kasutatav. Ekspertid 4 ja 5 kirjutasid ühiselt: „Antud abimaterjal on hõlpsasti kasutatav ning õpetajana oli seda kerge antud juhendi põhjal läbi viia.“. Ekspert 6 aga leidis, et fotode abil õige koha leidmine valmistas raskusi. Kahjuks on fotod tehtud ja uuring läbi viidud kevadel, kuid materjal mõeldud sügiseseks kasutamiseks. Seega ei saa autor töö kirjutamise ajal seda muudatust teha.

Ekspertidelt uuriti, milliseid ebakorrektsusi nad juhendmaterjalis märkasid (küsimus 8). Ekspertidele 1, 2, 3 ja 6 ei jäänud selliseid kohti silma. Samas leidsid eksperdid 4 ja 5 trüki- ning sõnastusvigu, mille autor ka ära parandas. Materjalide täiustamise soovitusel (küsimus 9) märkisid ekspert 3 ja 6, et õppevahendit võiks kohandada vastavalt erinevatele aastaaegadele. Kuna bakalaureusetöö maht seda ei võimalda, jäi muudatus sisse viimata.

Ekspert hinnangud kolme vaatluspunkti kohta. Õpperaja esimest vaatluspunkti hindasid eksperdid 2, 4 ja 5. Kõik nad arvustasid 4-5aastaste lastega läbimiseks mõeldud materjali (lisa 9-10). Lapsed peavad saama käega katsuda, liigutada, tõsta ja nuusutada vaadeldavat. Mitmete meelte kasutamise abil saavad lapsed selgema kujutluse õpitavast (Käis, 1991). „Väga tore, et antud tegevuses kasutab laps erinevaid meeli (kuulmis-, kompimis- ja nägemismeelt). Samuti on hea, et kunstitegevus on viidud õue (vaheldus lastele – raami kasutamine),“ mainisid eksperdid 4 ja 5. Nad märkisid, et laste jaoks on positiivne tegevuse jätk järgnevatel aastatel, kui saavad puud mõõtes, vaadeldes ja vesteldes arutleda, mis vahepeal on muutunud. Vaatlusülesanded peavad olema lastele jõukohased, selged ja konkreetsed (Käis, 1989c). Ekspert 2 arvas, et kõik ideed selles vaatluspunktis on vahvad.

Esimese vaatluspunkti „Värviline vaher“ 4-5aastaste laste materjali võimalikeks muudatusteks pakkusid ekspert 4 ja 5, et kunstitegevuse lõpus võiks õpetaja esitada vaid ühe küsimuse. Nad tõid põhjenduseks, et lastel on raske meelde jätta korraga neli küsimust ning pärast neile vastata. Autor muutis juhendmaterjalis (lisa 9) kunstitegevusele järgnenud küsimuste hulka, jättes alles vaid ühe küsimuse: „Mida sooviksin vahtrapuule sügise sünnipäevaks?“. Lastele esitatavad küsimused peavad olema selgelt läbi mõeldud ja liigsetel küsimustel on segadust tekitav mõju (Käis, 1989d). Ekspertid 4 ja 5 arvasid, et lastele tuleks anda valikuvõimalus, kas nad soovivad kunstitegevuses valmistatud raami enda ette panna või mitte.

Autor jätab õpetajatele selle võimaluse, kuid leiab, et juhendmaterjali seda lisada ei ole vaja. Ekspert 3 märkas, et kunstitegevuse eesmärk on jäänud lisamata. Autor parandas vea ja kunstitegevuse eesmärgiks sai: laps valib mõtte teostamiseks sobivamana tundunud vahendid (Soinaste Lasteaed Laululind õppekava, 2017).

Teise vaatluspunkti „Kased ja kungas“ tagasisidestasid eksperdid 2, 4 ja 5. Nad hindasid 4-5aastastele lastele loodud tegevusmaterjali. Ekspert 2 leidis, et ideed on head. Ekspertid 4 ja 5 kirjeldasid, et neile meeldis vaheldus rahulikule ja aktiivsele tegevusele. Samuti oli tore väike võistlusmoment. Takistuseks pidasid nii ekspert 2, 4 kui ka 5 seda, et linnuvaatlus (lisa 9) ei pruugi alati teostatav olla, kuna alati ei saa kindel olla, et seal linde kohata saab. Autor jätab siinkohal materjalides muudatuse tegemata, kuid õpetajatel on alati võimalus linnuvaatlus ära jätta, kui vastaval päeval linde näha ei ole.

Kolmas vaatluspunkt „Okaspuude võluaed“ läbiti kõikide ekspertide poolt lasteaiarühmaga. See tegevus hõlmas orienteerumist okaspuude ümbruses. Ekspertid 1 ja 3 läbisid vaatluspunkti 3-4aastaste lastega. Positiivse poolena leidis ekspert 1, et lapsed said iseseisvalt otsida, teha teistega koostööd ja samal ajal geomeetrilisi kujundeid tundma õppida (lisa 7 ja 8). Nii õpib laps läbi vahetu kogemuse (Käis, 1989a). Ekspert 3 kirjutas, et lapsed leidsid kontrollpunktid iseseisvalt üles ja said ka ülesannetest hästi aru. Materjale muudaksid nii ekspert 1 kui ekspert 3 aastaegadele vastavaks. Ekspert 1 arvas, et lastel oli natuke raske fotodel olevaid kohti ära tunda, sest nad ei saanud aru, kummalt poolt pildid (lisa 7) tehtud on. Kuna materjal loodi kevadel, siis autor ei saa töö kirjutamise ajal fotoparandusi teha. Kindlasti saaks sügisel paremad pildid ja lapsed leiaksid ka kontrollpunktid paremini üles.

Ekspertid 2, 4 ja 5 läbisid „Okaspuude võluaia“ 4-5aastaste lastega. Selles vaatluspunktis mängiti looduslotot (lisa 10). Ekspertidele 4 ja 5 meeldis, et lapsed, kes otsingutel hätta jäävad, saavad kaaslastelt abi ning seejärel eduelamuse. „Samuti hea ülesanne, kuna arendab lastes tähelepanelikkust,“ leidsid nad. Ekspert 2 aga märkis, et lastele tegevus väga meeldis, kuid iseseisvalt paljusid esemeid üles ei leidnud. Autor viis märkusena juhendmaterjalis sisse muudatuse, kus lisas, et enne lotomängu võivad lapsed koos õpetajaga arutleda ja nimetada piltidel olevaid kohti või esemeid (lisa 9). Sellist tegevust läbi viies peab lapsel olema piisavalt aega, et uurida objekti põhjalikult (Tuuling, 2017). Ekspert 2 leidis, et üks võimalus on ka väiksemates gruppides lotot mängida. Kõige paremini edeneb töö 3-4liikmelistes rühmades (Käis, 2018b). Ka see variant lisati juhendisse (lisa 9).

6-7aastaste lastega läbis „Okaspuude võluaia“ orienteerumismängu ekspert 6. Tema arvates oli tegevus lastele eakohane, õpetlik ja huvitav. Ka töö autor läbis selle grupiga õpperaja ning vaatles lapsi tegevuses, märkis mõttepäevikusse tähelepanekud. Lapsed said iseseisvalt lugeda ülesandesedeleid (lisa 19) ning see neile raskusi ei valmistanud. Autorile meeldis, et pärast rütmipilli meisterdamist laulsid lapsed vahvalt varem õpitud lasteaiahümni, mida saatsid omatehtud pilliga. Kohas, kus pidi plaksutama, patsutasid lapsed käega rütmipillile. See oli spontaanne tegevus, mis sündis lastel ühiselt. Ekspert 6 aga arvas, et hea võimalus on samadest punktidest teha fotod erinevatel aastaaegadel.

Uurimuse piirangud. Ühe suurima piiranguna toobki töö autor välja selle, et orienteerumispunktide fotod (lisad 7, 14 ja 18) on tehtud kevadel, kuigi õpperada on mõeldud sügisel läbimiseks. Bakalaureusetöö maht ei võimaldanud koostada igas vanuses lastele kolme vaatluspunktiga rada, mis sisaldab tegevusi igaks aastajaks. Edasiseks uurimiseks on hea teha sügisel uued fotod, olemasolevad õppematerjalis nendega asendada ning saada uued eksperthinnangud. Teine oluline takistus oli tegevusuuringu kolmandas etapis, kui eksperdid läbisid õpperaja koos lasteaiarühmaga. Õues oli kevad, kuid juhendmaterjal on koostatud sügisesteks tegevusteks. Samuti ei olnud uuringu toimumise ajal veel esimesse vaatluspunkti „Värviline vaher“ istutatud vahtrapuud. Selle puudumise tõttu ei külastanud eksperdid reaalselt esimest vaatluspunkti ega andnud piisavalt tagasisidet materjali sobivusest Käisi metoodikaga.

Antud töö käigus saadud uurimistulemused ei ole piisavalt reliaabsed, kuna eksperthinnangut ei saadud 5-6aastaste lastega raja läbimiseks koostatud juhenditele. Samuti saadi 6-7aastaste laste õppematerjalile ühe eksperdi hinnang. Reliaabluse tõstmiseks peaks uuritavaid rohkem olema (Hirsjärvi, et al., 2010d). Valiidseks ei saa samuti uurimistulemusi pidada, kuna uuritavad ei saanud läbi viia kõiki planeeritud tegevusi. Uurimus on valiidsed, kui mõõtevahend võimaldab mõõta seda, mille mõõtmiseks see mõeldud on (Hirsjärvi, et al., 2010d). Kevadisel aastajal ei võimaldanud antud uurimuse mõõtevahend (lisa 20) saada täpseid eksperthinnanguid.

Uurimistulemused võiksid olla nii reliaabsed kui ka valiidsed, kui uute fotode ja suurema valimiga korratakse uuringut sügisel aastajal. Selleks ajaks peaks esimeses vaatluspunktis juba istutatud olema ka harilik vaher.

Kokkuvõtteks. Bakalaureusetöö eesmärgiks oli koostada õppematerjal, mille abil õpetatada lastele oma kodukoha loodust lähemalt tundma; saada abimaterjalile eksperthinnang ning saadud tagasiside põhjal materjale muuta või täiendada. Soinaste Laululinna Lasteaia õpetajad töötavad Johannes Käisi pedagoogilisi põhimõtteid järgides, kuid neil puudus terviklik õppematerjal lastega õpperaja läbimiseks. Tegevusuuringu käigus koostati juhendmaterjal õpperaja külastamiseks 3-7aastaste lastega. Kokku valmis nelja erineva vanusegrupiga õpperaja läbimiseks mõeldud materjal. Sooviti teada, milliseid tegevusi valida ja kuidas loodud abimaterjali kohandada Käisi metoodikaga.

Uurimisprotsessi kaasati Soinaste Laululinna Lasteaia õpetajad, kellega arutleti õpperaja sisulise poole üle. Püstitatud uurimisküsimused puudutasid õppematerjali sobivust Käisi pedagoogiliste põhimõtetega ja ekspertide arvamusi tegevuste eakohasuse ning materjalides muudatuste tegemise kohta. Tegevusuuringu käigus läbisid õpperaja koos lastega kuus eksperti, kes kõik olid Soinaste Laululinna Lasteaia õpetajad. Ühe grupiga läbis õpperaja ka töö autor. Hiljem vastasid eksperdid anonüümselt küsimustikule, mille põhjal kohandas autor juhendmaterjali arusaadavamaks.

Oluline piirang uuringu läbiviimisel sügisel kasutatava õppematerjali sobivuse uurimiseks oli see, et puudus vastav aastaag. Kevadel pildistati nii orienteerumisfotod juhendmaterjali jaoks kui ka eksperdid läbisid õpperaja. Selle tulemusena ei saadud väga täpseid uurimistulemusi. Autor loodab, et hiljem tehakse materjali viimase vaatluspunkti jaoks uued fotod ning korraldatakse kordusuuring sügisel ajal, mil on istutatud esimesse vaatluspunkti ka harilik vaher. Suuri muudatusi õppematerjalides ei tehtud, kuid enamjaolt arvestati ekspertide arvamustega. Hinnangutest selgus, et õpetajate jaoks olid planeeritud tegevused põnevad ning lastele eakohased. Seda nägi ka töö autor, kui viibis ühe lasterühmaga õpperajal. Ekspertide arvates vastab materjal kõikidele oodatud põhimõtetele. Autor loodab, et Johannes Käisi metoodikast lähtuvalt koostatud juhendmaterjal õpperajale on Soinaste Laululinna Lasteaia õpetajatele vajalik abivahend, mida kasutatada ja vajadusel täiendada järgvatel õppeaastatel.

Tänuõnad

Soovin tänada Soinaste Laululinna Lasteaia juhtkonda ja õpetajaid, kes oma tiheda töögraafiku kõrvalt panustasid uurimustöösse ja tegid minuga koostööd. Tänan tõlketöö eest Karoliina Leokit. Eriliselt tänan oma kahte poega, kes pidid mitmete kuude vältel leppima ema vähese

tähelepanuga. Samuti tänan oma elukaaslast, ema ja vanaema, kes töö kirjutamise ajal tegelesid minu lastega. Siiralt tänan oma juhendajat innustamise ja väga hea koostöö eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Marilis Tennosaar

/allkirjastatud digitaalselt /

20.05.2019

Kasutatud kirjandus

- Alus, E., Liis, A., Naudi, E., & Rist, R. (2010). *Õpime rõõmuga*. Tallinn: Eesti Ajalehed AS.
- Dahlgren, L. O., & Szczepanski, A. (2006). *Õuesõppe pedagoogika. Raamatuharidus ja meeleline kogemus. Katse määratleda õuesõpet*. Tallinn: Trükikoda Iloprint.
- Eisen, F. (Koost). (1989). Eessõna. K. Leht (Toim), *Valik Johannes Käisi töid. Kodulugu, üldõpetus, loodusõpetus* (lk 3-5). Tallinn: Valgus.
- Elango, A. (Toim). (1935). *Pedagoogiline aastaraamat III*. Tallinn: Eesti Õpetajate Liidu Kirjastus.
- Hammerman, D. (2001). Teachable Moments. *Teaching in the Outdoors* (5th ed) (pp 67-68). Danville: Interstate Publishers.
- Hea teadustava. (2017). Külastatud aadressil:
https://www.eetika.ee/sites/default/files/www_ut/hea_teadustava_trukis.pdf.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2010a). Kvalitatiivne uurimus. *Uuri ja kirjuta* (lk 151-157). Tallinn: Medicina.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2010b). Uurimuste tüübid ja peamised andmekogumismeetodid. *Uuri ja kirjuta* (lk 178-205). Tallinn: Medicina.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2010c). Andmete analüüs, tõlgendus ja järeldused. *Uuri ja kirjuta* (lk 206-212). Tallinn: Medicina.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2010d). Tulemuste reliaablus ja valiidsus. *Uuri ja kirjuta* (lk 213-215). Tallinn: Medicina.
- Kahn, H. P, Jr., & Kellert, S. R. (2002). *Experiencing Nature: Affective, Cognitive and Evaluative Development in Children*. Children and Nature (pp 117-151). London: The MIT Press.
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Külastatud aadressil:
<http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2011). Külastatud aadressil
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Krull, E. (2018a). Õpimotivatsiooni kujundamine ja alalhoidmine. *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat* (lk 451-478). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Krull, E. (2018b). Õpilaste vaimne areng ja koolipraktika. *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat* (lk 33-68). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

- Kukk, R. (2010). Õpperaja koostamine. G. Sooserv (Koost), *Loodusvaatlused. Õuesõppe võimalusi lasteaias ja algklassides* (lk 21-26). Tallinn: Tea Kirjastus.
- Käis, J. (1946). Kodulooline vaateõpetus. *Valitud tööd* (lk 196-212). Tallinn: Kommunist.
- Käis, J. (1989a). Kodulooline vaateõpetus. Eisen, F. (Koost). *Valik Johannes Käisi töid. Kodulugu, üldõpetus, loodusõpetus* (lk 20-30). Tallinn: Valgus.
- Käis, J. (1989b). Keskustuse põhimõte ja selle teostamise võimalusi. Eisen, F. (Koost), *Valik Johannes Käisi töid. Kodulugu, üldõpetus, loodusõpetus* (lk 35-41). Tallinn: Valgus.
- Käis, J. (1989c). Loodusõpetus. Eisen, F. (Koost), *Valik Johannes Käisi töid. Kodulugu, üldõpetus, loodusõpetus* (lk 75-94). Tallinn: Valgus.
- Käis, J. (1989d). Vana ja uus kool. Eisen, F. (Koost), *Valik Johannes Käisi töid. Kodulugu, üldõpetus, loodusõpetus* (lk 36-70). Tallinn: Valgus.
- Käis, J. (1991). Individaalsuse põhimõtte didaktiline külg. F. Eisen (Koost), *Isetegevus ja individuaalne tööviis* (II trükk) (lk 19-36). Tallinn: Koolibri.
- Käis, J. (1996). Kasvatuse kunst. F. Eisen, (Koost), *Kooli-raamat* (lk 9-102). Tartu: Ilmamaa.
- Käis, J. (2018a). Isetegevuse ehk aktiivsuse põhimõte. *Õpetuse alused ja teed. Üldine didaktika* (lk 99-104). Tallinn: Studium.
- Käis, J. (2018b). Ühiskonna ehk sotsiaalsuse printsiip. *Õpetuse alused ja teed. Üldine didaktika* (lk 222-232). Tallinn: Studium.
- Laasik, T., Liivik, M., Täht, M-E., & Varava, L. (2009). Valdkond „Mina ja keskkond“. E. Kulderknup (Koost), *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad* (lk 7-25). Tallinn: Studium.
- Leemets, H. (2018). *Tartu ja Tallinna koolieelse lasteasutuse õpetajate arvamused õuekeskkonna kui õpikeskkonna suhtes*. Publitseerimatabakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Löfström, E. (2011). *Tegevusuuringu käsiraamat*. Külastatud aadressil: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/download/107855> (tegevusuuring, Löfström, 2011).
- Oleinikova, J. (2018). *Lasteaiaõpetajate teadlikkus õuesõppe kasutamisel ja hinnang selle tulemuslikkusele kahe maakonna näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Narva Kolledž.
- Paavel, K. (2018). *Tartumaa õpperadade külastatavus ning õppetegevuste läbiviimine õpperajal Tartu linna ja maakonna lasteaedade poolt*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

- Raadik, S. (2009). *Õpime õues mängides*. Tallinn: Ilo.
- Raadik, S. (2010). *Õuesõpe – eluliselt oluline õppimisviis*. G. Sooserv (Koost).
Loodusvaatlused. Õuesõppe võimalusi lasteaias ja algklassides (lk 5-13). Tallinn: Tea Kirjastus.
- Sarap, A. (2010). Lapsest lähtuvad integreeritud tegevused õuesõppes. G. Sooserv (Koost),
Loodusvaatlused. Õuesõppe võimalusi lasteaias ja algklassides (lk 14-20). Tallinn: Tea Kirjastus.
- Soinaste Laululind lasteaed õppekava*. (2017). Külastatud aadressil
http://www.laululind.ee/images/dokumendid/Soinaste/%C3%95ppekava_2017.pdf
- Tammik, A., Veisson, M., & Ülavere, P. (2017). Väärtused ja väärtuskasvatused alushariduses.
K. Nugin, & T. Õun, (Koost), *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias* (lk 68-80). Tartu: Atlex.
- Teadlase eetika*. (s.a.). Külastatud aadressil:
https://www.eetika.ee/et/teaduseetika/teadlase_eetika.
- Timoštšuk, I. (2005). *Loodusõpetus alushariduses*. Tallinn: TLÜ Kirjastus.
- Tuuling, L. (2013). *Õuesõpe – lõimitud aktiivse õppimise parim viis*. K. Nugin (Koost),
Üldõpetuse rakendamine lasteaias (lk 97-121). Tartu: Atlex.
- Tuuling, L. (2017). *Õuesõppe rakendamine lasteaias*. K. Nugin, & T. Õun (Koost), *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias* (lk 115-151). Tartu: Atlex.
- Tovey, H. (2007). Why Outdoor Play? *Playing Outdoors. Spaces and Places, Risk and Challenge* (pp 11-38). London: Open University Press.
- Tõhk, M. (2010). *Metstõtsi rajad*. Tallinn: Eesti Ajalehed AS.
- Viitamise ABC*. (s.a.). Külastatud aadressil: <https://sisu.ut.ee/viitamiseabc/apa-viitamisstiil>.

Lisad

Lisade sisukord

- Lisa 1. Kiri Soinaste Laululinnu Lasteaia õpetajatele
- Lisa 2. Soinaste Laululinnu Lasteaia õpperaja kaart
- Lisa 3. Ülevaade õpetajale enne rajale minekut
- Lisa 4. Vaatluspunktide tutvustus ja asukohad
- Lisa 5. Õppematerjal kasutamiseks 3-4aastaste lastega
- Lisa 6. Tööleht 1. Mis on vahtrapuu ümbruses?
- Lisa 7. Kontrollpunktid orienteerumiseks 3-4aastastele lastele
- Lisa 8. Kontrollpunktide tegevuskujundid 3-4aastastele lastele
- Lisa 9. Õppematerjal kasutamiseks 4-5aastaste lastega
- Lisa 10. Loodusloto 4-5aastastele lastele
- Lisa 11. Õppematerjal kasutamiseks 5-6 aastaste lastega
- Lisa 12. Lühijutt „Liisa ja sügis“
- Lisa 13. Tööleht 2. Kokkulepped looduses viibimiseks
- Lisa 14. Kontrollpunktid orienteerumiseks 5-6aastastele lastele
- Lisa 15. Kontrollpunktide tegevused 5-6aastastele lastele
- Lisa 16. Õppematerjal kasutamiseks 6-7aastaste lastega
- Lisa 17. Maastikumängu vastuste tööleht 6-7aastastele lastele
- Lisa 18. Kontrollpunktid orienteerumiseks 6-7aastastele lastele
- Lisa 19. Tegevussedelid printimiseks kontrollpunktidesse 6-7aastastele lastele
- Lisa 20. Küsimustik ekspertidele

Lisa 1. Kiri Soinaste Laululinnu Lasteaia õpetajatele

Tere, lugupeetud Soinaste Laululinnu Lasteaia õpetajad!

Olen Tartu Ülikooli koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava lõpetav tudeng Marilis Tennosaar. Oman ka kogemust lasteaiaõpetajana, tänu millele väärtustan väga õuesõpet ja naudin, kuidas lapsed õpivad isetegemist ja avastamist loomulikus keskkonnas. Suhelnud oma juhendajaga, avaldas ta reaalse probleemi, et tänapäeva lapsed ei tunne hästi elusloodust, nad liiguvad vähe ja tuleb järjest tihemini ette, et ei teata sedagi, et ka puu on taim. Teie lasteaed rakendab Johannes Käisi metoodikat ja seoses sellega tahan panustada oma bakalaureusetööga just Teie lasteaeda.

Nimelt, on mul plaanis koostada õppematerjal, mida saab kasutada Teie lasteaia territooriumi õpperajal. Õpperada on jalutusrada, mis on varustatud õppeotstarbelise teabematerjaliga (Õpperada, 2018). Õpperada koosneb erinevatest vaatluspunktidest (lasteaias võiks neid olla 3-5). Igas vaatluspunktis on lastel konkreetsed eesmärgistatud tegevused. Siinkohal aga oleks vaja just Teie arvamust, kes Te sellel rajal realselt tööle hakkaksite. Lasteaiadirektoriga sai kokku lepitud, et kohtume igast rühmast ühe õpetajaga esmaspäeval, 26. veebruaril kell 10:00, et nii idee kui ka teostus saaksid võimalikult tugevad.

Ma olen tänulik, kui Te enne kohtumist mõtlete järgnevatele detailidele:

1) Kellele võiks olla suunatud rajatav õpperada?

- ühes vanusegrupis lastele (nt koolieelikud), rada koosneb viiest vaatluspunktist;
- erinevates vanusegruppides lastele, rada koosneb kolmest vaatluspunktist.

2) Mida põnevad olete märganud erinevatel aastaegadel oma lasteaiaõuel, mida oleks seal lastel põnev jälgida/uurida?

3) Millistest vaatluspunktidest võiks õpperada koosneda (hetkel on läbi käinud mõtted puu(de) istutamisest, väliköök taaskasutatavatest materjalidest)?

4) Milliseid nüansse Te rühmaõpetajana kindlasti õpperajal näha sooviksite?

Suured tänud kaasa mõtlemast ja kohtumiseni!

Marilis Tennosaar

Lisa 2. Soinaste Laululinna Lasteaia õpperaja kaart (Google Maps, 2019)

Märkus: vaatuspunktid on järjestatud punaste numbritega, liikumissuund näidatud siniste nooltega.

Lisa 3. Ülevaade õpetajale enne rajale minekut

Õpperaja lühitutvustus

Antud õppematerjal on koostatud Soinaste Laululinnu Lasteaia õpetajatele, kes saavad selle abil tutvustada 3-7aastastele lastele oma kodukoha loodust. Õpperaja loomisel lähtuti Soinaste Lasteaed Laululind õppekavast (2017), Koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast (2011) ja Johannes Käisi pedagoogilistest põhimõtetest. Rada koosneb kolmest vaatluspunktist: „Värviline vaheer“; „Kased ja kungas“ ning „Okaspuude võluaed“. Võimalikud tegevused vaatluspunktides hõlmavad erinevate ainevaldkondade lõimimist. Juhendis märgitud vahendid on soovitatav taaskasutada (näiteks kasutada pruugitud kilekotte, joogikõrred pesta pärast tegevust, materjalid orienteerumiseks printida ja lamineerida).

Enne rajale asumist on õpetajal tarvis tutvuda õppematerjalidega, mis on koostatud erinevas vanuses lastele eraldi. Materjalid koostanud autor soovib õppekäigule minna nii, et kaasas on vähemalt kaks õpetajat. Juhendmaterjal sisaldab igale vanusegrupile kolme vaatluspunkti tegevuskirjeldusi. Kuna kõikidesse vaatluspunktidesse on planeeritud mitmeid tegevusi, siis soovib autor jaotada raja läbimise kolmele päevale: iga päev külastada ühte vaatluspunkti. Nii ei väsi lapsed ära ja saavad rahulikult loodust imetleda. Kui rada läbib rühm kasutab programmi „Kiusamisest vabaks!“ metoodikat, siis saab tegevustesse kaasata sõber karud.

Soovituslikud materjalid õpetajale tutvumiseks enne vaatluspunktide külastamist

- *Arukask*. (s.a.). Külastatud aadressil <http://bio.edu.ee/taimed/oistaim/arukask.htm>.
- Baklien, A. (2010). *Minu esimene metsaraamat*. Tallinn: Ilo.
- Baklien, A. (2010). *Minu esimene putukaraamat*. Tallinn: Ilo.
- *Harilik kadakas*. (s.a.). Külastatud aadressil <http://bio.edu.ee/taimed/okaspuu/kadakas.htm>.
- *Harilik mänd*. (s.a.). Külastatud aadressil <http://bio.edu.ee/taimed/okaspuu/mand.htm>.
- *Harilik vaheer*. (s.a.). Külastatud aadressil <http://bio.edu.ee/taimed/oistaim/vaheer.htm>.
- Tõhk, M. (2010). *Metstötsi rajad*. Tallinn: Eesti Ajalehed AS.

Abiks liikide määramisel

- Godet, J-D. (2000). *Puude ja põõsaste määraja*. Tallinn: Koolibri.
- Kukk, T. (2013). *Eesti taimede kukeaabits*. Tallinn: Varrak.
- Keskkonnaamet. (2013). *50 tavalisemat pargipuud ja –põõsast*. Külastatud aadressil: https://www.keskkonnaamet.ee/sites/default/public/50_tavalisemat_pargipuud_ja_-_poosast_200dpi.pdf.
- Linnumääraja. (2019). Külastatud aadressil: <http://linnud.loodus.ee/>.
- *Puude ja põõsaste liigimääraja*. (2019). Külastatud aadressil: <http://puud.loodus.ee/>.

Lisa 4. Vaatluspunktide tutvustus ja asukohad

Esimene vaatluspunkt „Värviline vaher“

Õpperaja esimene tegevuspunkt asub lasteaia peasissekäigu ja autoparkla vahelisel muruplatsil, kaardil märgitud alas number üks (lisa 2). Vaatluspunkti istutatakse harilik vaher, mille ümber saavad toimuma kõik esimese vaatluspunkti tegevused. Vahtrapuu istutamine võiks olla kõige esimene tegevus, millest võtavad osa kõik lasteaialapsed. Puu kasvamist saab koos lastega jälgida aastaringselt. Samuti saavad lapsed osaleda pidevalt puu kastmisel ja väetamisel. Õpperada läbitakse sügisel, mil vahtralehed on värvilised ja vahtraviljad nähtaval.

Teine vaatluspunkt „Kased ja küngas“

Õpperaja teine vaatluspunkt asub lasteaia kõrval, dendropargis, kaardil märgitud alas number kaks (lisa 2). Kui pargi väravast siseneda, tuleb hoida paremale. Seal paistab küngas, mille otsas on istepink ja kõrval kasvavad kõrged kasepuud (joonis 1).

Joonis 1. Teise vaatluspunkti asukoht (Marilis Tennosaar, 2019)

Kolmas vaatluspunkt „Okaspuude võluaed“ (orienteerumine)

Kolmas vaatluspunkt asub õpperaja kaardil (lisa 2) number kolmega tähistatud alas (joonis 2).

Selles vaatluspunktis kasvavad harilikud kadakad ja harilikud männipuud.

Joonis 2. Kolmanda vaatluspunkti asukoht (Marilis Tennosaar, 2019)

Lisa 5. Õppematerjal kasutamiseks 3-4aastaste lastega

Ettevalmistus enne rajale minekut

- Printida/otsida taaskasutatav õppematerjal vastavalt laste arvule:
 1. töölehed (lisa 6);
 2. orienteerumiseks kontrollpunktide fotod (lisa 7);
 3. orienteerumiseks ülesandelehed tegevuskujunditega igale lapsele (lisa 8).
- Paigutada kontrollpunktidesse 6 karpi:
 1. Esimene punkt (ühte karpi töölehed - lisa 8 (ring); teise karpi järgmine foto – lisa 7, joonis 4).
 2. Teine punkt (ühte karpi töölehed - lisa 8 (kolmnurk); teise karpi järgmine foto – lisa 7, joonis 5).
 3. Kolmas punkt (ühte karpi töölehed - lisa 8 (nelinurk), teise karpi auhinnad).

Märkus: orienteeruda võib ka gruppides, siis printida materjal vastavalt gruppide arvule.

Tegevused 3-4aastastele lastele esimeses vaatluspunktis „Värviline vaher“

Eesmärgid

- Laps tutvub hariliku vahtrapuuga.
- Laps kordab järele 2-realist luuletust.
- Laps teab, et taimed vajavad kasvamiseks vett.
- Laps tunneb rõõmu looduses viibimisest.

Vahendid

- Kastekannud, vesi, rehad
- Luubid
- Töölehed (lisa 6), alused igale lapsele
- Värvipliiatsid

Võimalikud tegevused

- Luuletus:
„Vahtrake, vahtrake, oled meie sõbrake.
Sul on kaunid viljad, lehed. Hea, et oled nõnda ehe!“
Märkus: õpetaja võib vajadusel selgitada lastele sõna „ehe“ tähendust.
- Istutakse maha ja vesteldakse vahtrapuu sünnist ja kasvamisest. Õpetaja suunamisel räägivad lapsed (võimalusel oma kogemusest):
 1. Kuidas puu mulda sai?
 2. Mida on puul kasvamiseks vaja? (vett, hoolivaid inimesi)
 3. Kuidas saab inimene loodust ja taimi hoida? (oksi ei tohi otse puu küljest murda, lehed saab kokku riisuda, puud ei tohi kuidagi vigastada)
 4. Mida saame meie täna puu heaks teha? (seda ka tehakse, näiteks: kastetakse, riisutakse lehed, sosistatakse hea soov, kallistatakse)
- Õppemäng „Vahtrakopter“ (Vilbaste, 2012 järgi).
Lapsed korjavad vahtrapuult „nina“, teevad selle pooleks, seemne võib asetada mullapinnale (seemnest võib kasvada uus puu). Keelega saab „nina“ enda nina külge kinnitada. Seejärel proovivad lapsed vahtranina õhku visata – see keerleb propellerina. Pärast harjutamist teevad lapsed võistluse, kelle vahtrakopter püsib kauem õhus.
- Lapsed tutvuvad luubiga. Õpetaja räägib, mida sellega teha, kuidas kasutada ja hoida. Lapsed võtavad luubid kätte ning uurivad, võrdlevad, katsuvad nii vahtrapuu erinevaid detaile kui ka puu ümbruses leiduvat. Õpetaja suunab lapsi ka putukaid vaatlema.
Uurimisele järgnevad aruteluteemad:
 1. Mis värvi lehti märkasid?
 2. Millised on vahtrapuu lehed?
 3. Mida teevad putukad puu ümber?
 4. Kuhu liiguvad sipelgad?
- Lapsed värvivad töölehed (lisa 6). *Juhend:* Vaatlesid luubiga vahtrapuud ja selle ümbrust. Mida nägid? Värvige need pildid!

Tegevused 3-4aastastele lastele teises vaatluspunktis „Kased ja küngas“

Eesmärgid

- Laps kasutab kõnes omadussõnu.
- Laps leiab sügisele iseloomulikke tunnuseid.
- Laps võrdleb kahte eset suuruse (suurem-väiksem) järgi.
- Laps ühendab loodusliku materjali paberiga.

Vahendid

- Nutitelefon või tahvelarvuti (avatakse sait <http://puud.loodus.ee/>)
- Paksemad joonistuspaberid
- Rasvakriidid (ilma paberümbriseta)

Võimalikud tegevused

- Lapsed ronivad koos õpetajaga künkale, vaatlevad selle ümbrust.
 1. Lapsed nimetavad järjekorras kõike, mida nad kõrgelt künkalt näevad.
 2. Igal laps valib ühe objekti, mida hakatakse teistele tutvustama (ümbruses võib näha autosid, parklat, lasteaeda, prügikasti, elumaju, puid, muru, pinki, väravat, teeradu, suurt kivi jms).
 3. Laps kirjeldab omadussõnadega valitud eset, teised proovivad arvata, millest laps jutustab. Kui laps jääb hätta, aitab õpetaja teda. *Märkus: esimesena võib objekti kirjeldada ka õpetaja, siis mõistavad lapsed täpsemalt, mida teha.*
- Lapsed otsivad koos õpetajaga sügisele iseloomulikke tunnuseid. Nutiseadme abil (saidilt <http://puud.loodus.ee/>) proovivad lapsed õpetaja abiga tuvastada, mis puud kasvavad künka kõrval. *Märkus: kuna lapsed on veel väikesed, siis õpetaja palub lastel näiteks kasepuu lehte kirjeldada ja selle abil määratakse puu liik.* Vestlusteemad:
 1. Millised on puulehed sügisel?
 2. Milline on kaseleht?
 3. Mis on kaselehel teistmoodi kui vahtralehel?
- Kunstitegevuse juhend:

1. Lapsed katsuvad ja uurivad kasepuu koort. *Märkus: lapsed jõuavad tulemuseni, et puukoor on kare/krobeline.*
 2. Õpetaja jagab lastele valged paberid ja rasvakriidid.
 3. Lapsed hakkavad kooretõmmist tegema.
 4. Aseta paber puutüve külge, ühe käega hoia paberit kinni.
 5. Teise kätte võta rasvakriit ja hõõru paberilehte, kuni tulevad nähtavale puukoore mustrid (Ambrose, 2016 järgi).
 6. Lapsed vaatlevad teineteise töid, võrdlevad sarnasusi ja erinevusi. Miks said kõik tööd erinevad?
- Mäng „Püüa kaselehti“.
 1. Lapsed hoiavad kahe käega oma kunstitööd kinni.
 2. Õpetaja viskab kaselehti õhku.
 3. Lapsed püüavad oma paberilehele nii palju lehti kui võimalik.

Orienteerumine 3-4aastastele lastele kolmandas vaatluspunktis „Okaspuude võluaed“

Eesmärgid

- Laps eristab ringi, kolmnurka, nelinurka.
- Laps kasutab looduslikku materjali oma tegevuses.

Vahendid

- Väljaprintitud kontrollpunktide fotod lastele (lisa 7)
- Iga lapse jaoks kontrollpunkti tegevusmaterjal (lisa 8)
- 6 karpi igasse punkti
- Väikesed meened (näiteks kleepsud/maiused)

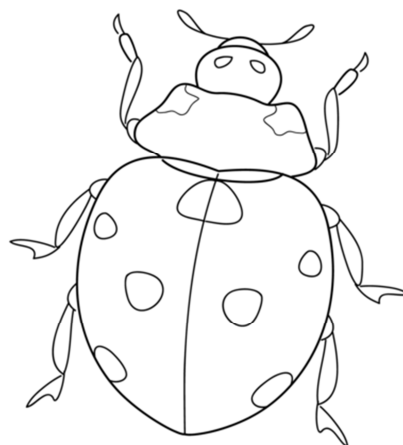
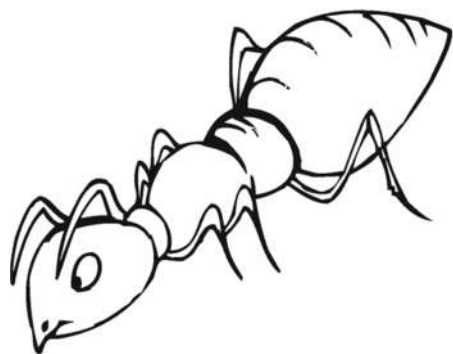
Tegevuse juhend

- Õpetaja jagab lastele/grupile esimese kontrollpunkti foto (lisa 7, joonis 3).
- Lapsed otsivad üles fotol näidatud koha, võtavad karbist/topsist esimese kujundiga paberi (ring).

Abimaterjal Soinaste Laululinnu Lasteaia õpetajatele

- Lapsed katavad kujundi piirjoone (võib ka sisu) loodusliku materjaliga, mis maas leidub (käbid, marjad, okkad, puuoksad jms).
- Kui ülesanne on täidetud, võtavad lapsed karbist uue kontrollpunkti foto (lisa 7, joonis 4), otsivad selle üles ja täidavad uue ülesande (kolmnurk).
- Lapsed jätkavad, kuni kolm punkti on läbitud, ülesanded täidetud ja auhind/meene käes.

Lisa 6. Tööleht 1. Mis on vahtrapuu ümbruses?

Lisa 7. Kontrollpunktid orienteerumiseks 3-4aastastele lastele

Joonis 3. Esimene kontrollpunkt 3-4aastastele lastele (Marilis Tennosaar, 2019)

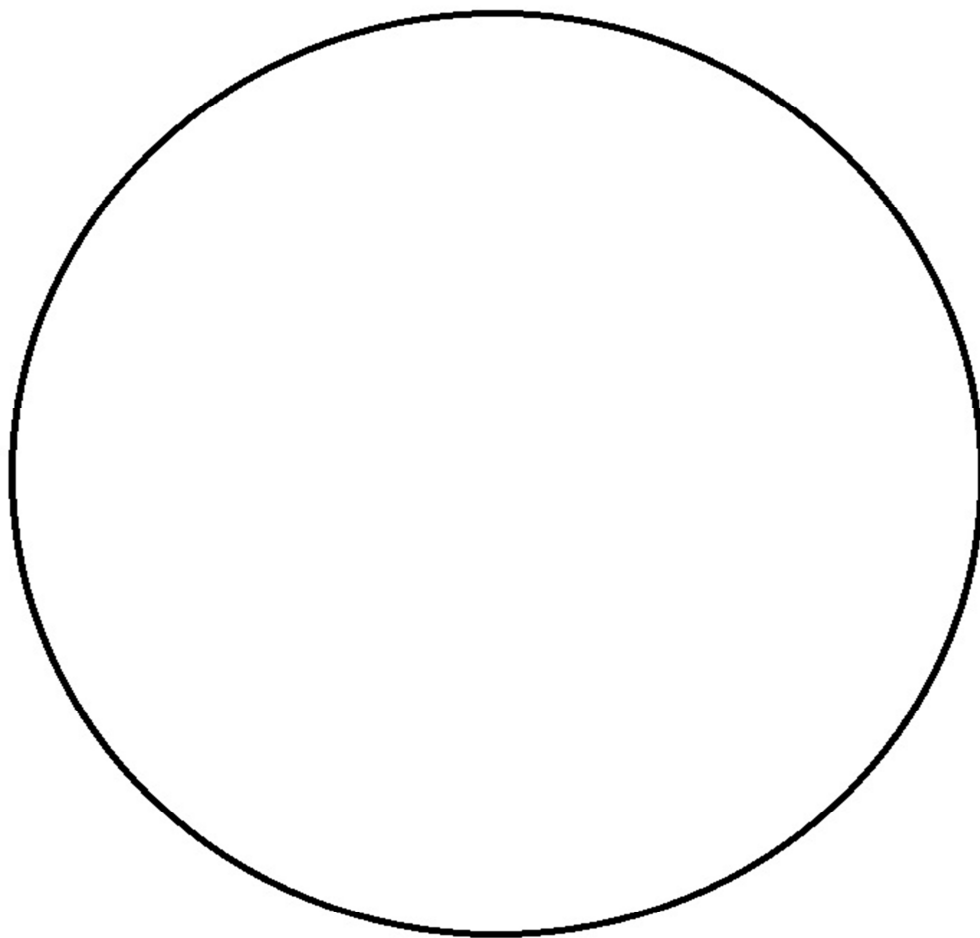
Joonis 4. Teine kontrollpunkt 3-4aastastele lastele (Marilis Tennosaar, 2019)

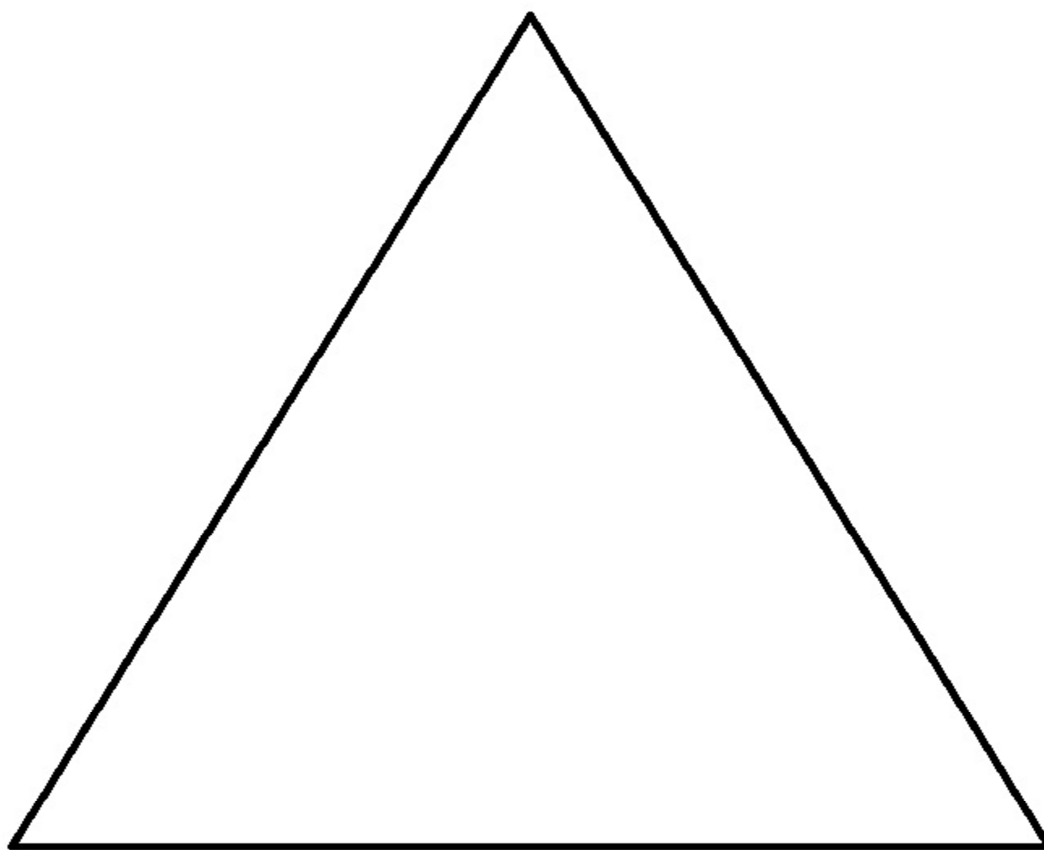
Joonis 5. Kolmas kontrollpunkt 3-4aastastele lastele (Marilis Tennosaar, 2019)

Lisa 8. Kontrollpunktide tegevuskujundid 3-4aastastele lastele

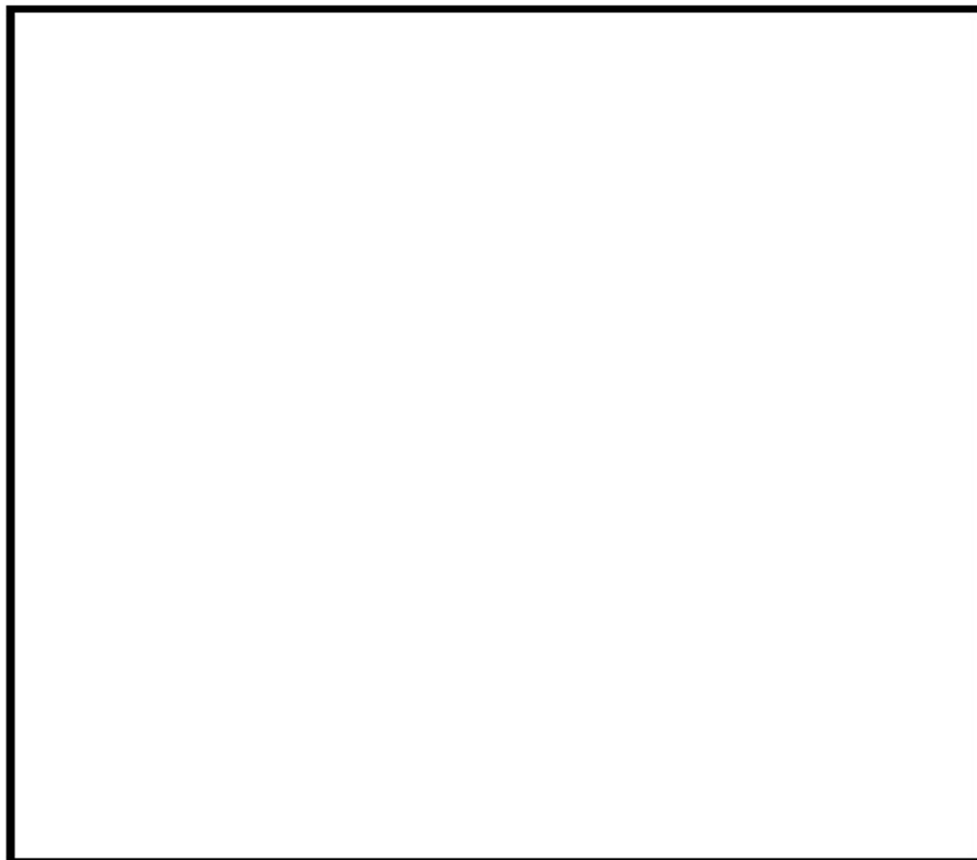
ESIMESE PUNKTI KUJUND:

TEISE PUNKTI KUJUND:

KOLMANDA PUNKTI KUJUND:

Lisa 9. Õppematerjal kasutamiseks 4-5aastaste lastega

Ettevalmistus enne rajale minekut

- Valmistada papist raam (umbes 50x50 sentimeetrit) .
- Printida igale lapsele/grupile loodusloto sedel (lisa 10).

Tegevused 4-5aastastele lastele esimeses vaatluspunktis „Värviline vaher“

Eesmärgid

- Laps kordab järele ja loeb peast 4 realist luuletust.
- Laps õpib katsetamise teel.
- Laps järjestab kolm eset suuruse järgi.
- Laps valib mõtte teostamiseks sobivamana tundunud vahendid.
- Lapsel areneb jutustamisoskus.
- Laps mõõdab nõõriga puu kasvamist.

Vahendid

- Suur papist raam
- PVA liim
- Foto- või videokaamera
- Nöörid/lindid (igal lapsel erinevalt märgistatud, et oma nööri ära tunneks)

Võimalikud tegevused

- Luuletus:
„Vahtrapuu on värviline,
seisab meie õuel ta.
Vahtrapuu on imeline,
kollast, punast näeme ka!“
- Katsed vahtrapuu ümber:
 1. Viska vahtralehti õhku, jälgi nende liikumist. Millised lehed püsivad kauem õhus?

2. Sahista jalgadega lehtede sees. Mida kuuled?
 3. Sule silmad, kükita puu alla ja proovi leida kaks sama suurusega vahtralehte. *Märkus: õpetaja suunab lapsi lehti võrdlema ja avastama, et kahte ühesuurust lehte ei pruugigi leida, iga leht on ainulaadne.*
 4. Otsi kolm kõige meeldivamat lehte, järjest nad suuruse järgi.
- Lapsed meisterdavad looduslikest materjalidest ühistööna pildiraami (Ambrose, 2016 järgi), mängivad õppemängu „Mina sügisese vahtrapuuga“.
Juhend: Lapsed otsivad vahtrapuu lähedusest materjali, millega kaunistada vahtraraam. Nad kinnitavad materjali liimiga raami külge, koos vaatlevad tulemust. Lapsed saavad ükshaaval raami enda näo ette tõsta ja rääkida teemal: Mida sooviksin vahtrapuule sügise sünnipäevaks? Õpetaja jäädvustab iga lapse tegevuse foto või videona, mida saab hiljem rühmaruumis vaadata.
 - Lapsed mõõdavad nõõridega puu kasvamist. *Juhend:*
 1. Seo nõör ümber puu tüve.
 2. Märgista pliiatsiga ühenduskoht.
 3. Nõör jätta rühma, et järgmisel aastal puu uuesti üle mõõta, võrrelda selle kasvamist ühe aastaga.

Tegevused 4-5aastastele lastele teises vaatluspunktis „Kased ja küngas“

Eesmärgid

- Laps nimetab tuult kui ilmastikunähtust.
- Laps tunneb ära kasepuu.
- Laps õpib katsetamise teel.
- Laps vaatleb kodukoha linde.

Vahendid

- Nutitelefon või tahvelarvuti (avatakse sait <http://linnud.loodus.ee/>)

Võimalikud tegevused

- Lapsed ronivad koos õpetajaga künkale. Kui ilm on kuiv, viskavad lapsed pikali. Kui ei ole, istuvad pingile või seisavad. Lapsed panevad natukeseks ajaks silmad kinni ja kuulatavad. Õpetaja märguande peale avavad lapsed silmad ja kirjeldavad, mida nad kuulsid (tuule puhumist, linnulaulu vms).
- Katse: „Kumba on kergem teha?“
 1. Lapsed jooksevad künkast alla ja üles.
 2. Kumba oli kergem teha, kas üles või alla tulla? Miks see nii võis olla?
 3. Mida tundsid künkast alla joostes?
 4. Mida tundsid üles tulles?
- Lapsed loendavad, mitu kasepuud on künka kõrval. Lapsed otsivad üles kaks kaske, mis koos kasvavad, uurivad neid lähemalt ja mõtlevad, miks nad nii kasvavad.
- Võistlus kaselehtedega:
 1. Lapsed korjavad endale ühe kaselehe ja seisavad pingi ette ühele joonele.
 2. Lapsed asetavad kaselehe peopesale.
 3. Õpetaja märguande peale puhub iga laps oma lehe nii kaugele kui võimalik.
 4. Võidab see, kelle leht lendas kõige kaugemale. *Märkus: oma lehe äratundmiseks võib selle enne võistlust meelepäraselt ära märgistada.*
- Kuidas saame ise tuult tekitada?
 1. Lapsed katsetavad, milliste vahenditega saab tuult tekitada (näiteks käed, suu, puulehed, muud erinevad looduslikud materjalid).
 2. Lapsed saavad enne õpetaja märguannet mõtlemis- ja katsetamisaega.
 3. Kui õpetaja hõikab: „Läks!“, hakkavad lapsed korraga näitama, millise mooduse nad leidsid tuule tekitamiseks.
- Kui on tuuline ilm, katsetavad lapsed, kas tuul on tugevam künka peal või künka kõrval seistes. Lapsed proovivad sama erinevatel mäekülgedel seistes (kaskede pool, lagendiku pool).
- Linnuvaatlus kõrgelt künkalt.
 1. Lapsed tutvuvad nutiseadmes digimäärajaga saidil <http://linnud.loodus.ee/>.

2. Õpetaja suunab lapsi vaikselt vaatlema ja kirjeldama linde, keda pargis kohata võib.
3. Lapsed katsetavad erinevaid võimalusi tuvastada digimäärajaga linnuliik (välimuse, käitumise, suuruse järgi).
4. Lapsed vaatlevad lendavaid linde ja arutlevad teemal, kuhu linnud lendavad? Miks?

Orienteerumine 4-5aastastele lastele kolmandas vaatluspunktis „Okaspuude võluaed“

Eesmärgid

- Laps avastab teda ümbritsevat loodust.
- Laps teeb eesmärgi saavutamiseks kaaslastega koostööd.

Vahendid

- Igale lapsele/grupile väljaprintitud loodusloto sedel (lisa 10)
- Kirjutusvahend/tempel
- Väikesed auhinnad/meened (näiteks kleeps või maius)

Tegevuse juhend

- Lapsed vaatlevad loodusloto sedelit, ja uurivad koos, mis on pildil. *Märkus: enne otsima asumist võib üheskoos toimuda arutelu, mille käigus saavad lapsed selgeks, mis on pildil.*
- Õpetaja märguande peale hakkavad lapsed otsima loodusest kõike, mis on lotosedelil. Kui laps leiab pildil oleva koha/eseme, siis teeb ta pildi alla kokkulepitud märgi (ristike, pitsat vms).
- Kellel saavad kõik ruudud täidetud, saab tubli töö eest auhinna. Kui keegi lastest jääb hätta, tulevad teised talle appi otsima.

Lisa 10. Loodusloto 4-5aastastele lastele

Lisa 11. Õppematerjal kasutamiseks 5-6 aastaste lastega

Tegevused 5-6aastastele lastele esimeses vaatluspunktis „Värviline vahe“

Eesmärgid

- Laps mõistab teksti, mis pole otseselt seotud tema kogemusega.
- Laps kasutab dialoogis täislauseid.
- Laps vaatlleb ja kirjeldab looduses leiduvaid detaile.
- Laps viibib looduses kokkulepitud reeglitest kinni pidades.

Vahendid

- Õpetajale loo ettelugemiseks prinditud jutuke (lisa 12)
- Väljaprintitud reeglite leht (lisa 13)
- Kirjutusvahend

Võimalikud tegevused

- Lapsed kuulavad õpetaja etteloetud lugu „Liisa ja sügis“ (lisa 12). Küsimused loo põhjal arutlemiseks ja ülesanne (*Märkus: õpetaja suunab lapsi vastama täislausetega*):
 1. Miks ei tahtnud Liisa õue minna?
 2. Milline oli Liisa arvates sügisene ilm?
 3. Mida tegi Liisa ema ja isaga õues?
 4. Mida avastas Liisa, kui vanematega õues oli?
 5. Mida teeksid, kui Sind õue kutsutakse, aga ilm on porine?
 6. Leia kaaslane ja tee vahtrapuu ümber neid tegevusi, mida tegi Liisa!
- Kuidas olla loodusega sõber? Lapsed mõtlevad koos looduses viibimise reeglid, õpetaja kirjutab laste nimetatud kokkulepped üles (lisa 13) ja suunab neid täitma. Lapsed vastavad küsimustele:
 1. Miks on reeglid vajalikud?
 2. Mis võib juhtuda, kui kokkulepetest kinni ei peeta?

- Lapsed otsivad maast viis looduslikku eset ja leiavad sõbra, kellega pole ammu rääkinud.

Teemad arutlemiseks (*Märkus: õpetaja esitab järjest küsimusi, andes lastele piisavalt aega omavahel suhtlemiseks enne järgmise teema nimetamist*):

1. Mida leidsite? Nimetage kordamööda leitud esemed!
2. Millised leitud esemed on sarnased? Mille poolest?
3. Kust võiksid olla leitud esemed pärit?
4. Millised esemed on käelabast väiksemad/suuremad?
5. Mille tahaksid endale jätta? Miks?
6. Mõttele lühike loovjutuke teemal „Mina ja sügis“, kasuta oma loos ära kõikide leitud esemete nimetused, jutusta see kaaslasele.

Tegevused 5-6aastastele lastele teises vaatluspunktis „Kased ja kungas“

Eesmärgid

- Laps hindab kaugust silma järgi (lähedal/ kaugel).
- Laps katsetab ja uurib erinevaid võimalusi, kasutades reaalseid esemeid ja objekte.
- Laps teab õhu vajalikkust ja kasutamist.
- Laps järgib mängudes ja tegevustes reegleid.
- Laps loendab 12 piires, teab arvude rida 12ni.

Vahendid

- Igale lapsele õhupall, kuhu on peale kirjutatud lapse nimi
- Joogikõrred
- Kilekotist lõigatud ribad

Võimalikud tegevused

- Lapsed ronivad koos õpetajaga künkale ja vaaltevad, mida mäe pealt näha on. Lapsed ütlevad ükshaaval ühe eseme/olendi, mida nad märkasid ja kas see on tema suhtes lähedal või kaugel. Iga laps ütleb seda, mida varem ei ole öeldud.
- Lapsed valivad hetkeks omale mugava koha, et õpetajat kuulata. Õpetaja loeb lastele (Täht, 2004, „Õhuraamat“, lk 5):

Õhul ei ole lõhna ega maitset. Õhul ei ole ka kindlat kuju. Õhu liikumine tekitab tuult. Õhku tunned siis, kui tuul puhub. Õhku tunned ka siis, kui hingad sügavalt sisse ja välja. Tuulise ilmaga kuuled õhu liikumist. Inimesed, loomad ja taimed vajavad õhku hingamiseks. Hingamiseks vajame puhas õhku.

Lapsed vastavad küsimustele:

1. Miks on vaja õhku?
 2. Mis tekitab tuult?
 3. Mis maitsega on õhk?
 4. Kuidas me tunneme õhku?
 5. Millist õhku vajame me hingamiseks?
- Katse: „Õhupallilennuk“ (Täht, 2004 järgi). Õpetaja jagab lastele nimelised õhupallid ja juhendab järgnevalt:
 1. Puhu õhupall täis. Kui algul on raske, proovi õhupalliava natuke venitada.
 2. Kui pall on õhku täis, hoia sõrmedega avast kinni, et õhk ei läheks välja.
 3. Tõsta pall kõrgemale ja lase pall lahti.
 4. Mida märkasid?
 - Õhuvõistlus (Täht, 2004 järgi).
 1. Lapsed lähevad künkast alla, kasepuude juurde.
 2. Kõik korjavad koos kaselehti ja viivad ühte hunnikusse (*Märkus: hunnik võiks olla pigem laiem kui kõrgem*).
 3. Õpetaja aitab moodustada nimelistest õhupallidest lehehunniku ümber ringi (õhupallid lehtedest paari meetri kaugusel). Kõik pallid peavad olema lehehunnikust sama kaugel.
 4. Algab võistlus joogikõrtega. Iga laps saab joogikõrre, õpetaja tutvustab mängureegleid:
 - ✓ Seisa oma õhupalli kõrval.
 - ✓ Märguande peale jookse hunniku juurde ja pane kõrre üks ots vastu puulehte, teine suhu.
 - ✓ Proovi õhku sisse tõmmata nii, et puuleht kõrre küljest maha ei kuku.
 - ✓ Puuleht tuleb viia oma õhupalli juurde.
 - ✓ Kui leht kukub maha, jätkka samast kohast.

✓ Kes toob esimesena 12 lehte oma õhupalli juurde, on võitja.

- Katse „Tuulelipp“:
 1. Otsi sobiv puuks või muu koht, kuhu külge seo kilekotiriba.
 2. Vaatle, kuidas riba tuule käes liigub, milline on tuulekiirus (tugev/nõrk)!
 3. Milline riba liigub kõige kiiremini?
 4. Proovi tuult ka ise juurde puhuda, kuulata kilekoti sahinat.
 5. Kuidas peab tuul puhuma, et kilekott kõvemini sahiseks?

Orienteerumine 5-6aastastele lastele kolmandas vaatluspunktis „Okaspuude võluaed“

Ettevalmistus enne rajale minekut

- Vastavalt laste arvule printida orienteerumiseks kontrollpunktide fotod (lisa 14), paigutada need rajale (esimesse punkti teise punkti foto jne).
- Printida kontrollpunktide tegevusedeleid (lisa 15):
 1. Lisa 15, joonis 11, vastavalt laste/gruppide arvule
 2. Lisa 15, joonis 12, üks
 3. Lisa 15, joonis 13, vastavalt laste/gruppide arvule
 4. Lisa 15, joonis 14, vastavalt laste/gruppide arvule
 5. Lisa 15, joonis 15, üks
- Paigutada igasse kontrollpunkti vastavad tegevusedelid (lisa 15) koos vahenditega.

Märkus: orienteeruda võib ka gruppides, siis printida materjal vastavalt gruppide arvule.

Eesmärgid

- Laps orienteerub õues juhendite järgi.
- Laps jätkab ja koostab mustreid.
- Laps teab arvude rida kümneni.

Vahendid

- Väljaprintitud kontrollpunktide fotod lastele (lisa 14)
- Kontrollpunkti tegevusmaterjal (lisa 15)
- Värvipliiatsid (*Märkus: jälgida, et kindlasti punased, kollased, rohelised oleksid olemas*)

- Ämber
- Pudelikorgid (sinised, valged, kollased, oranžid)
- Fotoaparaat/nutitelefon
- Väikesed meened (näiteks kleepsud või maiused)

Tegevuse juhend

- Õpetaja jagab lastele/grupile esimese kontrollpunkti foto (lisa 14, joonis 6), lapsed otsivad sellest kohast esimese ülesande ja asuvad seda täitma. Kui ülesanne täidetud, võtavad lapsed järgmise kontrollpunkti foto ja liiguvad sinna. Kokku on viis orienteerumispunkti.
- Ülesannete täitmist jälgivad õpetajad, vajadusel juhendavad lapsi. Kui ülesanne täidetud, võetakse uue kontrollpunkti foto ja jätkatakse, kuni viis punkti on läbitud ja ülesanded täidetud.
- Tegevuste kirjeldused kontrollpunktides (*Märkus: õpetaja juhendab kõikides tegevuspunktides lapsi, kes abi vajavad*):
 1. Jätka värvimustrit, värvides valged ringid nii, et muster jätkuks õigesti!
 2. Viska ämbrisse kuus männikäbi!
 3. Korja maast üheksa eset ja paiguta ruudustikku nii, et ükski materjal üle ääre ei läheks!
 4. Jätka korgimustrit õigesti!
 5. Leia maast looduslikku materjali ja koosta üks muster! *Märkus: laste koostatud mustreid võib pildistada, et hiljem seda materjali kasutada.* Kui muster on kõigil lastel koostatud, loeb õpetaja ette viimase sedeli kirja (lisa 15, joonis 15), millele järgneb arutelu. Iga laps saab maastikumängus osalemise eest meene.

Lisa 12. Lühijutt „Liisa ja sügis“ (Uebe, 2012 „Kirjud lehed“ järgi)

On teisipäeva hommik. Päike paistab, tuul puhub vaikselt, taevas pole ainsatki pilve. Ema tahab õue jalutama minna, isa samuti. Liisa ei taha jalutama minna. „Televiisoris käib nii põnev film kollasest elevandist, kes oskab lennata. Mina ei taha õue tulla, seal on kindlasti külm ja tuuline, pealegi saavad mu riided ka märjaks, kui sadama hakkab. Sügis on alati porine ja mina olen parem toas,“ pomiseb Liisa. Ema raputab pead. „Meie läheme isaga jalutama, tule meiega kaasa, õues on alati toredam kui toas, me näitame sulle!“

Liisa paneb torisedes tuulejope selga ja astub õue. Ema ja isa juba ootavad teda ukse ees. „Näete nüüd, see päike seal paistab mulle otse silma, mul pea juba valutab, sest pean ainult maha vaatama. Televiisori ees oleks palju mõnusam olnud,“ pobiseb Liisa, kes mõtleb ainult televiisori peale. Natukese aja pärast märkab ema ilusat vahtrapuud. „Vaadake, selle lehed on korraga kuldsed, oranžid, punased ja rohelised!“ hüüab ta. Liisa samm kiireneb ja ta jääb vahtrapuu ees seisma. Isa jookseb läbi lehtede, sahistab jalgadega nende sees ja keerutab neid üles. Ta viskab lehti õhku ja hüüab: „Tule, Liisa, teeme koos!“

Liisa jookseb isa juurde ja viskab samuti lehti õhku. „Vaata, need on nagu pilved taevas! Ja kui kaunilt need päikese käes säravad!“ rõõmustab Liisa. Ema plaksutab heakskiitvalt. Kogu pere lustis sügiseste lehtede sees nii, et põlved olid porised, lehed näos ja krae vahel, kuid sellest polnud midagi. „Ema, isa! Õues on nii vahva, lehed on kohevad ja pehmed. Mul ei oleks toas kunagi nii tore olnud. Pealegi, televiisori ees oleks mu selg istumisest valutama hakanud, siin aga saan liikuda ja lõbutseda. Hurraa!“ hõikab Liisa ja rullib end lehtedes. „Läheme homme ka õue! Siin on alati midagi põnevat!“.

Lisa 13. Tööleht 2. Kokkulepped looduses viibimiseks

LOODUSES VIIBIMISE KOKKULEPPED:

1.RÄÄGIN VAIKSE HÄÄLEGA.

2.OKSI JA LEHTI KORJAN.....

3.MÄRKAN.....

4.HOIAN.....

5.HOOLIN.....

6.

7.

8.

9.

Lisa 14. Kontrollpunktid orienteerumiseks 5-6aastastele lastele

Joonis 6. Esimene kontrollpunkt 5-6aastastele lastele (Marilis Tennosaar, 2019)

Joonis 7. Teine kontrollpunkt 5-6aastastele lastele (Marilis Tennosaar, 2019)

Joonis 8. Kolmas kontrollpunkt 5-6aastastele lastele (Marilis Tennosaar, 2019)

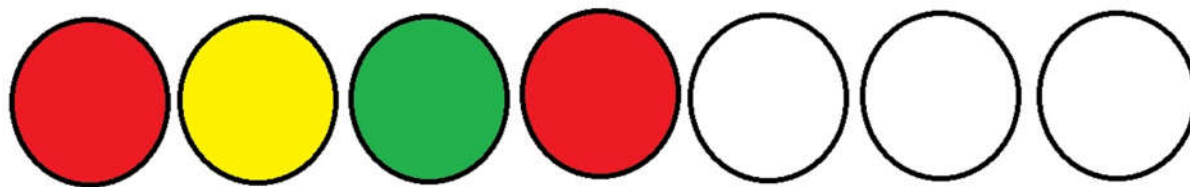
Joonis 9. Neljas kontrollpunkt 5-6aastastele lastele (Marilis Tennosaar, 2019)

Joonis 10. Viies kontrollpunkt 5-6aastastele lastele (Marilis Tennosaar, 2019)

Lisa 15. Kontrollpunktide tegevused 5-6aastastele lastele

JÄTKA VÄRVIMUSTRIT! VÄRVI VALGED RINGID NII, ET MUSTER JÄTKUKS
ÕIGESTI!

Joonis 11. Esimese kontrollpunkti ülesanne 5-6aastastele lastele

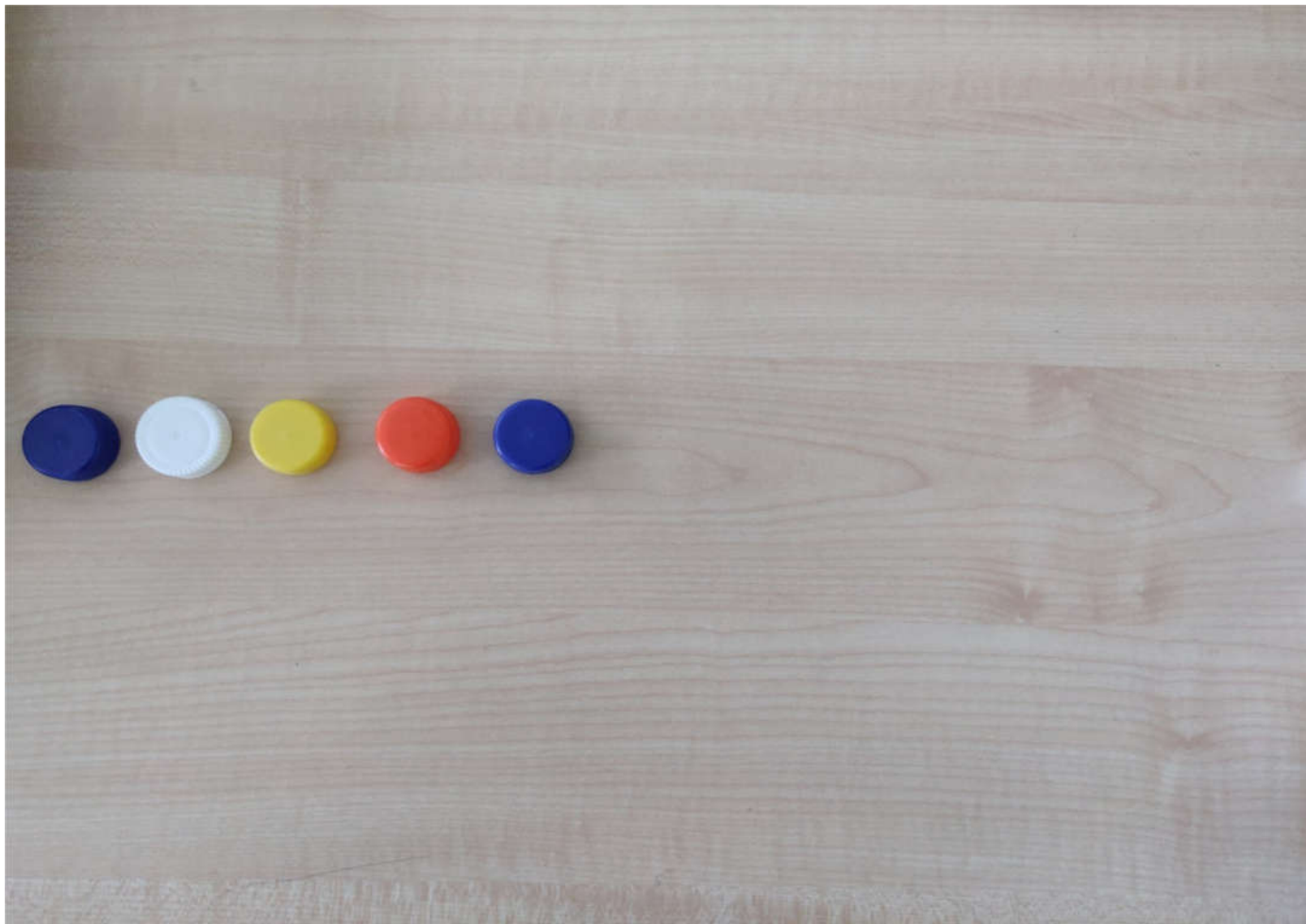

Joonis 12. Teise kontrollpunkti tegevussilt ämbrile kinnitamiseks 5-6aastastele lastele

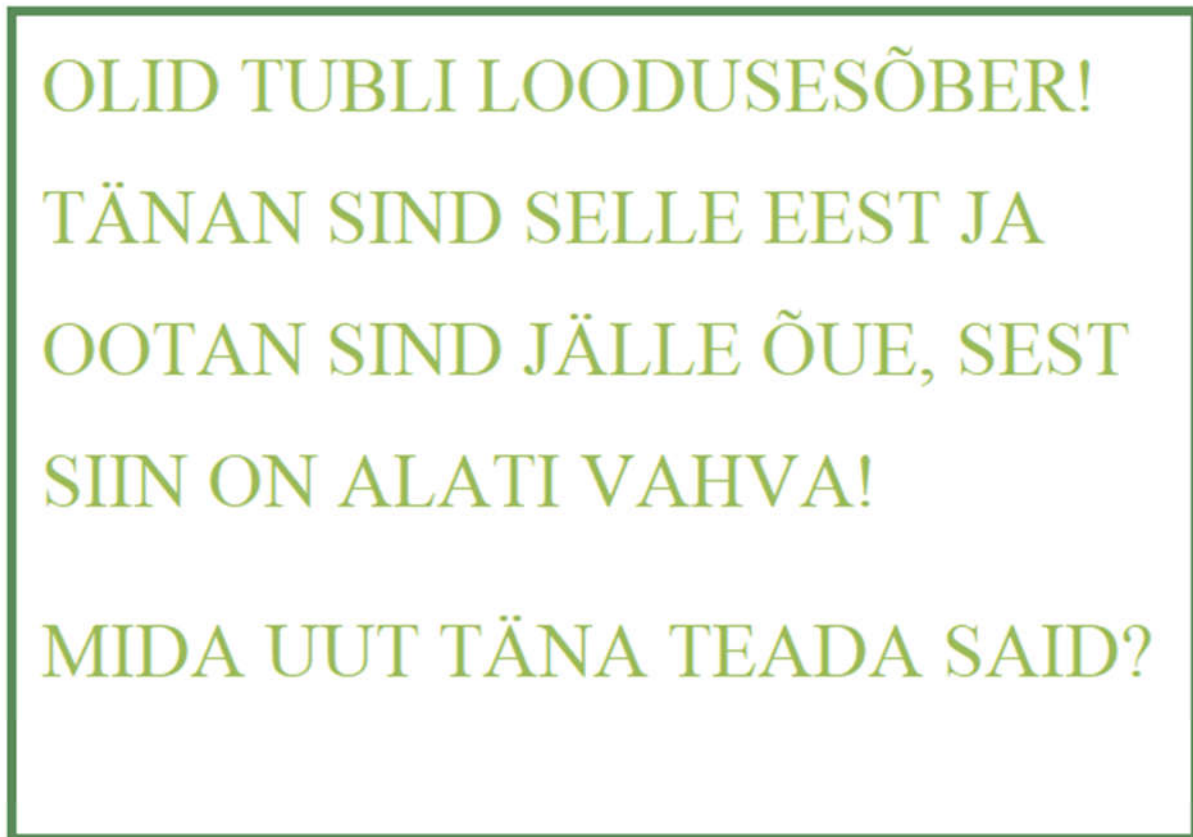
OTSI LOODUSEST ÜHEKSA ESET JA PAIGUTA NEED SIIA!

Joonis 13. Kolmanda kontrollpunkti ruudustik loodusliku materjaliga täitmiseks 5-6aastastele lastele

JÄTKA MUSTRIT!

Joonis 14. Neljanda kontrollpunkti ülesanne 5-6aastastele lastele (Marilis Tennosaar, 2019)

Joonis 15. Viienda vaatluspunkti sedel 5-6aastastele lastele

Lisa 16. Õppematerjal kasutamiseks 6-7aastaste lastega

Tegevused 6-7aastastele lastele esimeses vaatluspunktis „Värviline vaher“

Eesmärgid

- Laps kirjeldab kodukoha loodust, tunneb ära vahtrapuu, nimetab seda.
- Laps väärtustab keskkonda hoidvat mõtteviisi.
- Laps väljendab joonistades oma meeleolu ja fantaasiaid.

Vahendid

- Nutitelefon või tahvelarvuti (avada digimääraja saidil <http://puud.loodus.ee/>)
- Joonistuspaberid
- Kõvemad alused paberile
- Värvipliiatsid

Võimalikud tegevused

- Lapsed uurivad vahtrapuu ümbruses puulehti ja –vilju. Õpetaja tutvustab lastele nutivahendis digitaalset liigimäärajat (<http://puud.loodus.ee/>). Ülesanded määrajaga:
 1. Määra puu liik lehe järgi!
 2. Määra puu liik vilja järgi!
 3. Määra puu liik asukoha järgi!
 4. Määra puu liik kasvukoha järgi!
 5. Kas jõudsid iga määramisega sama tulemuseni?

Märkus: kuna lapsed õpivad katsetamise teel, siis õpetaja arutleb lastega pärast puuliigi määramist teemal „Mille järgi oli kõige lihtsam määrata puu liiki?“

- Vahtralehti ja -vilju uurides juhivad õpetaja laste tähelepanu leherootsudele, mida tavaliselt on igal lehel viis, just nagu inimese sõrmigi. Suunavad tegevused uurimiseks:
 1. Aseta puuleht käe peale. Millele sarnaneb vahtraleht koos varrega?
 2. Lapsed arutlevad õpetajaga, et ka puu on elusolend, mille lehed on nagu käed tema tüve küljes. Sellepärast tuleb ka loodust ja taimi hoida, et nad on elusolendid.

3. Viljade vaatlemisel katsetavad lapsed, kuidas vahtravili keerleb, proovivad vilja seest kätte saada seemne. Mis saab seemnest edasi?
 4. Lapsed kleebivad seemneta vilja nina külge, mängivad tagaajamismängu, üksteiselt nina kätte saades. Kellele jääb viimasena vahtranina ette, on võitja.
- Loetakse U. Leiese luuletus „Puu“ (Alanurm, 1998):

*Üks väike puu
meie hoovis
suu reks puuks
kasvada soovis.*

*Ja kepiks
ei sobinud muu –
kui seesama
väikene puu!*

*Nii suureks,
et latv oleks tal
ka katusest
kõrgemal!*

*Raks!!! Puu elu
oligi läbi..
Tuul sosistas poisile:
„Häbi!“*

*Üks väike poiss
meie hoovis
matkakepikest
endale soovis.*

*Sest väike puu
meie hoovis
suureks puuks
saada soovis.*

Küsimused lastele arutlemiseks luuletuse põhjal:

1. Mida poiss tegi valesti?
 2. Kuidas käituksid Sina?
- Käelise tegevuse juhend, mille õpetaja loeb lastele ette (*Märkus: tegevuse etapid läbivad lapsed koos; see tähendab, et õpetaja loeb ühe punkti ette, lapsed tegutsevad ja alles seejärel nimetab õpetaja järgmise punkti ülesande*):
 1. Joonista paberile suurelt vahtraleht või –vili!

2. Mõttele, kui Sinu joonistus ärkaks ellu, siis milline võiks olla parasjagu tema tuju? Kuhu ta sooviks minna, kui oskaks kõndida? Kellega rääkida?
3. Joonista oma mõeldud mõtted nii, et ka teised näevad, kuidas Sinu tegelane elab!
4. Leia omaale kaaslane ja jutusta talle oma fantaasiapildi lugu.

Tegevused 6-7aastastele lastele teises vaatluspunktis „Kased ja kungas“

Eesmärgid

- Laps märkab mustri rütmi ja suudab seda jätkata.
- Laps loob sõprussuhteid.

Võimalikud tegevused

- Õppemäng „Loodusmuster“:
 1. Lapsed korjavad mäelt ja mäe ümbrusest looduslikku materjali.
 2. Igaüks leiab omaale koha, kuhu teeb kolmest korjatud esemest mustri.
 3. Õpetaja märguande peale vahetavad lapsed kohti nii, et igaüks saab kellegi teise mustrit jätkata.
 4. Lastel tuleb otsida võimalikult sarnaseid materjale, et muster jätkuks õigesti. Kui kolm eset paigas, saab uuesti kohti vahetada.

- „Ilmamassaaž“ (Raadik, 2009):

Mängujuht valib ühe mängija, kelle selja taga seistes ta näitab ette massaažiliigutused vastavalt märksõnadele. Mängijad on kolonnis, käed eesseeisja turjal ja seljal. Mängujuht asub pärast ettenäitamist kolonni lõppu ja alustab massaažiga. Tema eesseeisvad mängijad kordavad liigutusi kuni mängujuhi poolt öeldud järgmise märksõnani. Kolonn võib masseerimise ajal maastikul aeglaselt edasi liikuda.

Masseerivad liigutused vastavalt mängujuhi tekstile:

päikesetõus – kahe käega mööda selga alt üles

päikese teekond – liikumine turjal kaarjalt vasakult paremale ja tagasi

rahe – kõikide sõrmeotstega koputamine seljal, turjal

vihm – sõrmeotstega tippimine õlgadest vöökohani

õrn tuul – õrn silumine

lörtsisadu – lõdva käelaba või sõrmedega kerged patsutamised

kosk – sõrmedega tugevalt vajutades liikumine õlgadest allapoole

Orienteerumine 6-7aastastele lastele kolmandas vaatluspunktis „Okaspuude võluaed“

Ettevalmistus enne rajale minekut

- Vastavalt laste arvule printida orienteerumiseks tegevuspunktide asukohafotod (lisa 18) ja töölehed (lisa 17).
- Paigutada kontrollpunktidesse järgnevate tegevuspunktide fotod (näiteks esimesse punkti lisa 18, joonis 17; teise lisa 18, joonis 18 jne).
- Printida ja lõigata ülesandesedelid (lisa 19), paigutada need orienteerumispunktidesse (näiteks kleepida karbile).

Märkus: orienteeruda võib ka gruppides, siis printida materjal vastavalt gruppide arvule.

Eesmärgid

- Laps orienteerub õues, täidab vastavalt juhendile ettekirjutatud ülesanded.
- Laps loeb lihtsamaid sõnu kokku.
- Laps kirjutab kahesilbilisi sõnu.
- Laps mängib rütmipilliga õpitud laulule kaasmängu.

Vahendid

- Kirjutusvahendid
- Töölehed igale lapsele/grupile (lisa 17)
- Karbid igasse kontrollpunkti
- Kontrollpunktide fotod (lisa 18)
- Prinditud, lõigatud kontrollpunkti tegevusmaterjal (lisa 19)
- Vabalt valitud materjal rütmipillide valmistamiseks (et jätkuks kõigile)
- Väikesed meened (näiteks kleepsud/maiused)

Tegevuse juhend

- Õpetaja jagab lastele kirjutusvahendid, töölehed (lisa 17) ja esimese kontrollpunkti foto (lisa 18, joonis 16).
- Lapsed otsivad foto järgi esimese punkti üles, loevad sedelilt tegevuse ja täidavad ülesande. *Märkus: kui ülesanne täidetud, märgitakse töölehele kokkulepitud sümbol (näiteks rist, naerunägu).*
- Lapsed võtavad karbist uue foto ja liiguvad järgmisse punkti uut tegevust tegema. Kokku käivad lapsed läbi kuus kontrollpunkti.
- Kui kõikidel lastel on rada läbitud, kogunevad nad kokku ja tutvustavad omatehtud rütmipilli.
- Lapsed laulavad koos meelepärast õpitud laulu, mida saadavad oma rütmipillidega.
- Tegevuse lõpus saab iga laps meene.

Lisa 17. Maastikumängu vastuste tööleht 6-7aastastele lastele

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Lisa 18. Kontrollpunktid orienteerumiseks 6-7aastastele lastele

Joonis 16. Esimene kontrollpunkt 6-7aastastele lastele (Marilis Tennosaar, 2019)

Joonis 17. Teine kontrollpunkt 6-7aastastele lastele (Marilis Tennosaar, 2019)

Joonis 18. Kolmas kontrollpunkt 6-7aastastele lastele (Marilis Tennosaar, 2019)

Joonis 19. Neljas kontrollpunkt 6-7aastastele lastele (Marilis Tennosaar, 2019)

Joonis 20. Viies kontrollpunkt 6-7aastastele lastele (Marilis Tennosaar, 2019)

Joonis 21. Kuues kontrollpunkt 6-7aastastele lastele (Marilis Tennosaar, 2019)

Lisa 19. Tegevussedelid printimiseks kontrollpunktidesse 6-7aastastele lastele

1. TEE KÜMMME KÜKKI!

2. KALLISTA KAHTA PUUD!

3. MEISTERDA RÜTMIPILL!

4. MIS PUU ON MUST JA
VALGE? KIRJUTA!

5. MIS AASTAAEG PRAEGU
ON? KIRJUTA!

6. OTSI KUUS MÄNNIKÄBI!

Lisa 20. Küsimustik ekspertidele (Sepp, 2018; Vals, 2017 järgi)

Lugupeetud ekspert!

Olen Tartu Ülikooli koolieelse lasteasutuse õppekava 3. kursuse tudeng Marilis Tennosaar. Kirjutan bakalaureusetööd teemal *Abimaterjal Soinaste Laululinnu Lasteaia õpetajatele Johannes Käisi metoodika alusel õpperaja läbimiseks 3-7aastaste lastega*. Töö eesmärk on koostada õppematerjal, mille abil õpetatakse lastele oma kodukoha loodust lähemalt tundma; saada abimaterjalile eksperthinnang ning saadud tagasiside põhjal materjale muuta või täiendada.

Kui olete tutvunud õppematerjaliga ja nende abil lastega õpperaja läbinud, palun Teil vastata järgnevatele küsimustele. Teie antud tagasiside põhjal saan materjali täiustada. Küsimustik on anonüümne ning saadud andmeid kasutatakse kokkuvõtvalt vaid selle bakalaureusetöö raames.

NB! Kuna esimene vaatluspunkt „Värviline vaher“ ei ole veel realselt kasutatav hariliku vahtrapuu puudumise tõttu, siis palun hinnata tegevusi selles punktis mõtteliselt.

Taustaandmed

Kui pikk on olnud teie tööstaaž lasteaiaõpetajana?

Milline on Teie ametijärk pedagoogina?

Milline on Teie erialane haridus?

Mis vanuses lastega olete lasteaias töötanud? (Tõmmake ring ümber kõigile sobivatele vastustele)

1. 2-3aastaste lastega
2. 3-4aastaste lastega
3. 4-5aastaste lastega
4. 5-6aastaste lastega
5. 6-7aastaste lastega

Mis vanuses lastega läbisite õpperaja?

Mitu täiskasvanut läbis raja koos lasterühmaga?

Tagasiside koostatud abimaterjali kohta

1. Kuivõrd eakohased olid tegevused aastastele lastele? (Palun kirjutage punktiirile laste vanus, kellega raja läbisite; kui mõni vaatluspunkti tegevus ei vastanud eale, tooge see eraldi välja)
2. Kuivõrd sobiv oli vaatluspunktide arv õpperajal? Kuivõrd sobiv oli tegevuste arv?
3. Kuivõrd said täidetud abimaterjali kasutades püstitatud eesmärgid? Palun nimetage, millised eesmärgid jäid täitmata! Mis põhjusel?

4. Kuivõrd sobilik oli õppematerjal tutvustamiseks lastele lähemalt oma kodukoha loodust?
5. Millised vaatluspunktide tegevused vastasid Teie arvates Johannes Käisi pedagoogilistele põhimõtetele?
6. Millised tegevused ei vastanud Teie arvates Johannes Käisi pedagoogilistele põhimõtetele?
7. Kuivõrd oli abimaterjal Teile arusaadav/hõlpsasti kasutatav?

8. Tooge välja kohad, kus märkasite keelelist/vormistuslikku ebakorrektsust.

9. Milliseid soovitusi annaksite veel materjalide täiustamiseks?

10. Palun andke võimalikult põhjalikult tagasisidet vaatluspunktidesse planeeritud tegevuste kohta.

Vaatluspunkt	Mida tooksite esile? Miks?	Mida ja kuidas muudaksite? Miks?
Esimene vaatluspunkt „Värviline vaher“		

Abimaterjal Soinaste Laululinnu Lasteaia õpetajatele

Teine vaatluspunkt „Kased ja küngas“		
Kolmas vaatluspunkt „Okaaspuude võluaed“ (orienteerumine)		

Tänan, et külastasite lastega õpperada, kasutades minu poolt koostatud abimaterjale ning vastasite küsimustikule.

Marilis Tennosaar

Telefon: +372 5031 523

E-mail: marilis.tennosaar@gmail.com

Lisades kasutatud kirjandus

- Alanurm, A. (1998). Looduse vaatlusvihik. Sügis. Tallinn: Avita.
- Ambrose, J. (2016). 365 toredat tegevust õues. Tallinn: Varrak.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava.* (2011). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>.
- Kurepalu tee 1, Soinaste. (2019). *Google Maps*. Külastatud aadressil: <https://lingid.ee/ZjEzM>.
- Lepatriinu.* (s.a.). Külastatud aadressil: <http://www.supercoloring.com/coloring-pages/ladybug-0>.
- Mesilane.* (s.a.). Külastatud aadressil: <http://www.supercoloring.com/coloring-pages/honey-bee>.
- Männikäbi.* (s.a.). Külastatud aadressil: *Sipelgas.* (s.a.). Külastatud aadressil: <https://www.animalstown.com/animals/a/ant/coloring-pages/ant-coloring-06.php>.
- Raadik, S. (2009). *Õpime õues mängides*. Tallinn: Ilo.
- Sepp, H. (2018). *Abimaterjal õpetajale 5–7-aastaste lastega õppekäigu läbiviimiseks ja kodukoha looduse tundmaõppimiseks Kudjape-Upa loodusrajal*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Soinaste Lasteaed Laululind õppekava.* (2017). Külastatud aadressil http://www.laululind.ee/images/dokumendid/Soinaste/%C3%95ppekava_2017.pdf
- Täht, M-E. (2004). *Õhuraamat*. Tallinn: Koolibri.
- Uebe, I. (2012). Kirjud lehed. *Soovilugude puu. Jutte igaks aastaajaks (lk 115-116)*. Tallinn: Koolibri.
- Vahtraleht.* (s.a.). Külastatud aadressil: <http://www.supercoloring.com/coloring-pages/maple-leaf?tag=57716>.
- Vahtraseeme.* (s.a.). Külastatud aadressil: <https://www.pinterest.com/pin/836965911968847345/>.
<https://www.pinterest.com/pin/410742428488595319/?lp=true>.
- Vals, B. (2017). *Abimaterjal õpetajale 5–7-aastaste lastega õppekäigu läbiviimiseks ja looduse väärtustamise õpetamiseks Taevaskodade matkarajal*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Vilbaste, K. (2012). *Vahtrakopter. Ilmamängud (lk 56)*. Tallinn: Koolibri.
- Õpperada* (2018). Külastatud aadressil: <https://et.wikipedia.org/wiki/%C3%95pperada>.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Marilis Tennosaar,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose Abimaterjal Soinaste Laululinnu Lasteaia õpetajatele Johannes Käisi metoodika alusel õpperaja läbimiseks 3-7aastaste lastega, mille juhendaja on Marianne Olbrei, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Marilis Tennosaar

20.05.2019